ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૫

દાદાવાણી

છૂટક પ્રતના ₹ ૨૦

આખું જગત ચાર પ્રકારના ભાવોમાં રમે છે :
૧.હિંસક ભાવો, ૨.પીડાકારક ભાવો,
૩.તિરસ્કાર ભાવો, ૪.અભાવ ભાવો.
આ ચાર પગથિયાં ચઢ્યા પછી
પાંચમું પગથિયું ભગવાન મહાવીર ચઢ્યા હતા,
તે છેલ્લું 'વીતરાગ વિજ્ઞાન'નું 'પ્લેટફોર્મ' છે !

અડાલજ : પારાયણ અને મૂર્તિ પ્રાણપ્રતિષ્ઠા : તા.૨૧ થી ૨૯ ડિસેમ્બર ૨૦૨૪

અડાલજ : નવા વર્ષની પૂર્વ સંધ્યાએ વિશેષ ભક્તિ : તા.૩૧ ડિસેમ્બર ૨૦૨૪

વર્ષ : ૩૦, અંક : ૬
સળંગ અંક : ૩૫૪
ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૫
પાનાં : ૨૮

Editor : Dimple Mehta
© 2025
Dada Bhagwan Foundation.
All Rights Reserved.
Printed by & Published by
Dimple Mehta on behalf of
Mahavideh Foundation
Simandhar City, Adalaj,
Dist.-Gandhinagar - 382421

Owned by & Published at
Mahavideh Foundation
Simandhar City, Adalaj,
Dist.-Gandhinagar - 382421

Printed at
Amba Multiprint
Opp. H B Kapadiya New High School, At- Chhatral, Tal: Kalol, Dist. Gandhinagar–382729.

સંપર્ક સૂત્ર :
અડાલજ ત્રિમંદિર, સીમંધર સીટી,
અમદાવાદ-કલોલ હાઈવે,
મુ.પો.: અડાલજ-૩૮૨૪૨૧
જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત.
ફોન : 9328661166-77
email:dadavani@dadabhagwan.org
www.dadabhagwan.org
દાદાવાણી અંગે ફરિયાદ માટે
ફોન / વોટ્સએપ : 8155007500

લવાજમ (ગુજરાતી)
૫ વર્ષ
ભારત : ૧૦૦૦ રૂપિયા
વાર્ષિક સભ્ય
ભારત : ૨૦૦ રૂપિયા
D.D. / M.O. ‘મહાવિદેહ ફાઉન્ડેશન’ના નામે મોકલવો.

દાદાવાણી

અક્રમ વિજ્ઞાને બનાવ્યા ‘વીતદ્વેષ’

સંપાદકીય

જગતમાં જીવમાત્રને સુખના સંજોગો ગમે છે, સહેજ પણ દુઃખના સંજોગો આવે તો ગમતા નથી અને પરિણામે સંજોગો કે વ્યક્તિઓ પ્રત્યે થતા રાગ કે દ્વેષથી નવા કોઝિઝ બંધાયા કરે છે. લૌકિક દૃષ્ટિએ લોકોને એવી સમજણ હોય છે કે દ્વેષ કરતા રાગને છોડવો વધુ અઘરો છે ત્યારે પરમ પૂજ્ય દાદા ભગવાન (દાદાશ્રી) કહે છે કે રાગ કરતા દ્વેષ જવો અઘરામાં અઘરો છે. જો પહેલા દ્વેષ જાય ને, તો પછી રાગ ચાલ્યો જાય.

આ દુનિયામાં પહેલો દ્વેષ શેમાંથી આવે છે કે માણસ અહીંથી જંગલમાં નાસી ગયો, ત્યાં આગળ ભૂખ લાગે, તે ઘડીએ અકળામણ થઈ જાય અને અકળામણમાં દ્વેષ જ હોય, રાગ ના હોય. ભૂખ લાગે તે ઘડીએ સોનું દેખાડે તો એના ઉપર રાગ થાય એને ? એને દ્વેષ જ હોય. આ જગત દ્વેષથી ઊભું રહ્યું છે. સંસારમાં રખડાવનાર મૂળ કારણ દ્વેષ-વેર છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો દ્વેષ-વેરથી જગત ઊભું રહ્યું છે. માટે વીતદ્વેષ થઈ જાવ કે કોઈ જગ્યાએ દ્વેષ-વેર ના રહે !

આ જગત દ્વેષથી દુઃખી છે, રાગથી દુઃખી નથી. રાગથી સુખ જ ઉત્પન્ન થાય. પણ એ સુખમાં જ દ્વેષ ઊભો રહેલો હોય. એમાંથી જ દ્વેષ પરિણમે. માટે ભગવાને રાગને પછી છોડવાનો કહ્યો. પહેલો દ્વેષ જ છોડવાનો છે, રાગ નહીં. વીતદ્વેષ થતા વીતરાગ એની મેળે થવાશે. ‘હું ચંદુલાલ છું’ એ જ આરોપિત જગ્યાએ રાગ છે અને બીજી જગ્યાએ દ્વેષ છે, એટલે કે આત્મ સ્વરૂપમાં દ્વેષ છે. એક બાજુ રાગ હોય તો તેની સામી બાજુએ, સામે ખૂણે દ્વેષ હોય જ. દાદાશ્રી કહે છે કે અમે સ્વરૂપનું ભાન કરાવીએ, ત્યારે અનંત કાળના પાપો નષ્ટ થાય એટલે દ્વેષ ઊડી જાય. શુદ્ધાત્માનું લક્ષ બેસાડીએ, એટલે તે જ ક્ષણે તે ‘વીતદ્વેષ’માં આવ્યો.

દ્વેષ એ કોઝ છે ને રાગ એ પરિણામ છે. પોતાની સ્ત્રી ઉપર જો જરાય દ્વેષ ના થાય તો કોઈ સ્ત્રી પર રાગ જ ના થાય એવો નિયમ છે ! દ્વેષ ન હોય તો બૈરાં-છોકરાં જોડે રાગ જ ઉત્પન્ન ના થાય. આપણા મહાત્માઓ જ્ઞાન મળતા વીતદ્વેષ થાય. માટે સંસારમાંથી રાગ ઉઠતા જ્ઞાની ઉપર રાગ થાય એ પ્રશસ્ત રાગ છે, એ જ વીતદ્વેષ કહેવાય. વીતદ્વેષ થયો તે એકાવતારી થઈ શકે. વીતદ્વેષમાં કાચું રહે તો બે-ચાર અવતાર થાય.

રાગનું ફળ બેભાનપણું હોય અને દ્વેષનું ફળ ભય. આ બન્ને જાય ત્યારે વીતરાગ થાય. જ્ઞાન પ્રાપ્તિ પછી પણ ડિસ્ચાર્જ દ્વેષભાવ થાય તો સામાને દુઃખ થાય માટે આપણને પ્રતિક્રમણનું સાધન આપ્યું છે. દ્વેષના પરિણામ આવે તો તેને જાગૃતિપૂર્વક જડમૂળથી નીંદી નાખવા. નહીં તો ફરી દ્વેષના બીજમાંથી જ રાગ ઉત્પન્ન થશે. એટલે ઉદયમાં આવતા દ્વેષ પરિણામને સમતાપૂર્વક નિર્મૂળ કરવાનો પુરુષાર્થ આદરી શકાય એ જ હૃદયપૂર્વક અભ્યર્થના.

જય સચ્ચિદાનંદ.

અક્રમ વિજ્ઞાને બનાવ્યા 'વીતદ્વેષ'

ગમા-અણગમામાંથી રાગ-દ્વેષ

પ્રશ્નકર્તા : આ ના ગમતા-ગમતા સંજોગો ઊભા કોણ કરે છે ?

દાદાશ્રી : એ તો આપણું છે તે લાઈક-ડિસ્‌લાઈક જુએ છે કે આપણને શું ગમે છે ! જે ગમે છે એ જાતના સંજોગ ઊભા થાય, આપણને ગમતા. જેમ ચોરી કરવી એ જ ગમે, તો ચોરનો સંગ મળી આવે અને આજુબાજુમાં ફ્રેન્ડ સર્કલ, બીજું બધું એવું મળી આવે. હવે અહીં જેને ચોરી કરવી ના ગમતી હોય, એ ડિસ્‌લાઈક કર્યું હોય, એણે દ્વેષ કર્યો હોય એ ચોર લોકો જોડે, તોય એ ભેગા થઈ જાય. રાગ-દ્વેષ કર્યા તેનાથી આ બધા સંજોગો ભેગા થાય છે. રાગ-દ્વેષ ના કરો તો કશા સંજોગ ભેગા ના થાય. અમને એવા સંજોગ ભેગા ના થાય, અમને રાગ-દ્વેષ નહીં ને ! અમને ધોલ મારો તોય અમને એની ઉપર દ્વેષ ના આવે, અમે એને આશીર્વાદ આપીએ. એટલે રાગ-દ્વેષથી આ થાય છે. તે આ 'જ્ઞાન' મળ્યા પછી રાગ-દ્વેષ ના થાય. રાગ-દ્વેષ એ કૉઝીઝ (કારણો) છે, એમાંથી ઈફેક્ટ(કાર્ય)માં સંજોગો ઊભા થાય છે.

આ સંજોગો ઊભા થાય છે એ તમારા ગયા અવતારના બધા કૉઝીઝ છે, એનું આ પરિણામ છે. ગયા અવતારે કૉઝીઝ ભેગા કર્યા છે, એ કૉઝીઝના આધારે તમને મા-બાપનો સંજોગ ભેગો થાય. મા-બાપ સારા ભેગા થાય, ભઈઓ સારા ભેગા થાય. એ સંજોગો શેનાથી ઊભા થાય છે ? ત્યારે કહે, 'તમે જગતને સુખ આપો, મનુષ્ય, જીવમાત્રને, તો સંજોગો બધા સારા થાય. દુઃખ આપો તો સંજોગો બગડે.' એટલે ભગવાનની આમાં લેવા-દેવા નથી. તમારું જ આ ક્રિએશન (સર્જન) છે અને તમારું જ છે તે પ્રોજેક્શન (યોજના) છે.

આ જગતમાં જીવમાત્ર રાગ-દ્વેષ કરે છે એ કૉઝ છે બધા અને તેમાંથી આ કર્મો ઊભા થયા છે. જે પોતાને ગમે છે એ અને ના ગમતા, એ બેઉ કર્મ આવે છે. ના ગમતા કૈડીને જાય, એટલે દુઃખ આપીને જાય અને ગમતા સુખ આપીને જાય. એટલે કૉઝીઝ ગયા અવતારે થયેલા છે, તે આ ભવમાં ફળ આપે છે. સુખમાં અને દુઃખમાં રાગ-દ્વેષ કરે તેથી 'કૉઝિઝ' બંધાય ને સુખમાં ને દુઃખમાં નોર્મલ રહે, સમ રહે તો કૉઝિઝ બંધ થાય. ગમે પણ રાગ ના થવો જોઈએ. ના ગમે છતાં દ્વેષ ના થવો જોઈએ. ગમો ને અણગમો એ મનનો ધર્મ છે, 'આપણો' ધર્મ નથી એ !

પ્રશ્નકર્તા : દાદા, ગમો-અણગમો એ જ રાગ-દ્વેષ છે ને ?

દાદાશ્રી : ના, એ રાગ-દ્વેષ ન કહેવાય. ગમો અને અણગમો એ જ્ઞાની પુરુષનેય હોય. આ જ્ઞાની પુરુષ પણ ગાદી અહીં હોય ને બાજુમાં ચટાઈ હોય તો તે ગાદી પર બેસે. કારણ કે વિવેક છે અને તે સર્વને માન્ય છે. પણ કોઈ કહે કે 'અહીંથી ઊઠીને ત્યાં બેસો.' તો અમે તેય કરીએ. અમારે પણ ગમો-અણગમો હોય. તમે અહીંથી ઊઠાડીને ભોંયે બેસાડો તો અમે ત્યાં લાઈક કરીને (ગમાડીને) બેસીએ. અમારે લાઈક-ડિસ્લાઈકનો સહેજ પૂર્વપર્યાય (ભરેલો માલ) હોય. બાકી, આત્માને એમ ના હોય. ગમો-અણગમો એ ચેતનતાનું ફળ નથી.

ગમા-અણગમાની વિશેષ સમજણ

પ્રશ્નકર્તા : અક્રમ જ્ઞાનીને ગમો-અણગમો હોય ખરો ? એ કેવી રીતે ?

દાદાશ્રી : ગમો-અણગમો દેખાવ પૂરતો હોય,

નાટકીય. અત્યારે હું ત્યાં આગળ આવું, બેસવા તમારે ત્યાં, તે મારે માટે તમે જગ્યા કરી હોય ત્યાં હું બેસું. પણ એથી કરીને અમને એ ગમે છે તેવું નથી. આ મૂળ ત્યાં જ ગમે છે અમને અને પછી કોઈ કહેશે, 'ના, અહીં નહીં બેસવાનું', તો વાંધો નથી અમને.

પ્રશ્નકર્તા : તો એ એમાં વીતરાગ રહ્યા બરાબર છે ?

દાદાશ્રી : એટલે એને લાઈક-ડિસ્લાઈક કહે છે. આને રાગ-દ્વેષ નથી કહેતા, લાઈક-ડિસ્લાઈક.

પ્રશ્નકર્તા : બરાબર દાદા, પણ જે ગમો-અણગમો, જેમાં થોડું તન્મયાકારપણું હોય છે.

દાદાશ્રી : ગમો-અણગમો વિવેક ઉપર જાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : હા, વિવેક ઉપર જાય ત્યાં સુધી બરાબર છે, ત્યાં સુધી રાગ-દ્વેષ નથી. પણ ગમા-અણગમામાં જે થોડું તન્મયાકારપણું થાય છે...

દાદાશ્રી : થાય, તન્મયાકાર થાય.

પ્રશ્નકર્તા : એટલે ત્યાં ભલે થોડા મંદ પણ રાગ-દ્વેષ થયા ને ?

દાદાશ્રી : રાગ-દ્વેષ શબ્દ જ ના હોય. રાગ-દ્વેષ ક્યારે કહેવાય કે 'હું પોતે જ છું ચંદુલાલ' ને 'એ જ છું' એમ ડિસીઝન (નિર્ણય) આ પાછું આવી જાય, મૂળ આવી જાય અને આજ્ઞા ના પાળતો હોય ત્યારે રાગ-દ્વેષ કહેવાય. રાગ-દ્વેષ એ પોતે કર્મ કહેવાય. આને (જ્ઞાન પામેલાને) કર્મ બંધાય નહીં.

પ્રશ્નકર્તા : બરાબર.

દાદાશ્રી : ગમે તેવા રાગ-દ્વેષ છે એવું દેખાય ખરું પણ જીવંત નથી એ, એ અજીવ ભાગ છે. પેલા રાગ-દ્વેષ અને આના રાગ-દ્વેષમાં ફેરફાર ના હોય એવું લાગે પણ આ અજીવ ભાગ છે.

પ્રશ્નકર્તા : તો દાદા, ગમો-અણગમો અને રાગ-દ્વેષ એમાં કેવો તફાવત છે ?

દાદાશ્રી : ગમો-અણગમો તો રતિ-અરતિ જેવી વાત, લાઈક એન્ડ ડિસ્લાઈક જેવું.

પ્રશ્નકર્તા : લાઈક હોય ત્યારે ? રાગ હોય ત્યારે લાઈક હોય ને ?

દાદાશ્રી : એનો સવાલ જ નહીં, લાઈક-ડિસ્લાઈકનો વાંધો નહીં. પણ રાગ એટલે શું ? આ ગમામાં આત્મા ભળે તો રાગ કહેવાય ને આત્મા ના ભળે તો રાગ ના કહેવાય. અને અણગમો થાય પણ આત્મા ભળે તો દ્વેષ કહેવાય ને અણગમો થાય ત્યાં આત્મા ભળે નહીં ને જાણે તો દ્વેષ ના કહેવાય. આ ગમો-અણગમો એને ભગવાને રાગ-દ્વેષ નથી કહ્યા, રતિ-અરતિ કહ્યું. આ રતિ-અરતિ એ તો નો કષાય છે, એનો વાંધો નથી. ભગવાને રાગ-દ્વેષનો વાંધો કહ્યો.

રાગ-દ્વેષનો નિકાલ થયે ઉકેલ આવશે

રાગ-દ્વેષ થાય છે ?

પ્રશ્નકર્તા : રાગ-દ્વેષ થાય તો ખરા જ ને !

દાદાશ્રી : તો રાગ-દ્વેષ બંધ થવાનું કોઈ સાધન હશે ને ?

પ્રશ્નકર્તા : ખરી સમજણ મળવી જોઈએ.

દાદાશ્રી : દ્વેષ બંધ થાય તો સારું કે રાગ બંધ થાય તો સારું ?

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષ તો સમજ્યા, રાગનો અર્થ શું થાય છે ? દ્વેષ એટલે ઈર્ષા, કોઈના માટે વેર-ઝેર.

દાદાશ્રી : ઈર્ષા, તિરસ્કાર, અભાવ, અણગમો

અને એના વિરોધી શબ્દો રાગમાં આવે. રાગ એટલે ગમો, આકર્ષણ. આ 'ના ગમે', તેનો કંઈ ઉકેલ લાવવાનો કે નહીં લાવવાનો ? આ 'ગમે' તેનોય ઉકેલ લાવવાનો, સંઘરવાનું નથી. જે બધી વાતો 'ગમે' એ સંઘરવાની નહીં, એનોય ઉકેલ લાવવાનો ને આનોય ઉકેલ લાવવાનો છે. 'ગમે' એ ભરેલો રાગ નીકળે છે અને 'ના ગમે' એ ભરેલો દ્વેષ નીકળે છે. એટલે દ્વેષનો ઉકેલ લાવવાનો છે. એટલે ત્યાં અમારી પેઠે રહેવું, બધાની સાથે ભળતા ને ભળતા ! (કારણ કે દ્વેષને લઈને જુદાઈ થઈ જાય, જ્યારે ભળતા રહેવાથી જુદાઈ મટી જાય ને દ્વેષ ઓગળી જાય.)

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષનો નિકાલ કરવાનો છે એવું તો સામાન્ય સમજમાં આવે, પણ રાગનો નિકાલ કરવાનો છે, એ તો કંઈક ભારે વાત છે.

દાદાશ્રી : એ તો બધો નિકાલ કરવો પડશે એમનો. નિકાલ કર્યા વગર તો કેમ ચાલે તે ? સંઘરેલો માલ સોંપી દેવો પડશે. જે જે પરમાણુ જેના હોય ને, તે એના પરમાણુને સોંપી દઈને છૂટા થઈ જવાનું. ના ગમતા હોય તેય સોંપી દેવા પડશે ને ગમતાય સોંપી દેવા પડશે. પછી વીતરાગ થવાનું છે. હવે આ ચારિત્રમોહનીય એટલે ભરેલો માલ કાઢવો, ભરેલા માલનો હિસાબ ચૂકતે કરવો, એ ચારિત્રમોહનો સમભાવે નિકાલ કરવો.

રખડાવનાર મૂળ દ્વેષ

પ્રશ્નકર્તા : રાગ જ ભવાંતર વધારી દે છે ને ?

દાદાશ્રી : એ તો વધારી જ દે ને, રાગ તો !

પ્રશ્નકર્તા : રાગ પણ આગ છે ને ?

દાદાશ્રી : રાગ ? રાગ આગ નથી. રાગ આગ હોય તો રાગ થાય નહીં. ઈચ્છા એ અગ્નિ છે, રાગ એ આગ નથી. રાગ હોય ત્યારે તો માણસને ઉલ્ટું સારું લાગે, ઠંડક લાગે.

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષ તો ફૂસફૂસિયા ફટાકડા જેવો છે, ફૂસ કરીને ઊડી જશે. દ્વેષ ઝાઝું નુકસાન નહીં કરે પણ રાગ છે તો બહુ નુકસાન કરશે, એ વાત ખરી ?

દાદાશ્રી : ના, એવું નથી. આ જગત દ્વેષથી ઊભું રહ્યું છે, વેરથી. અને વેરમાંથી રાગ ઊભો થયો છે. એટલે મૂળ ઊભું રહેવાનું કારણ વેર છે આ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો વેરથી જગત ઊભું રહ્યું છે. તે દ્વેષ, વેર બધા એક જ જાતના છે. એનાથી ઊભું રહ્યું છે આ જગત ! માટે નિર્વેરી થઈ જાવ કે કોઈ જગ્યાએ વેર ના રહે ! આત્મજ્ઞાન થાય એટલે પહેલો વીતદ્વેષ થઈ જાય. પછી વીતરાગ થઈ જાય.

આ સંસારમાં જે રાગ છે તે શેના જેવો છે ? જેમ જેલમાં બેઠેલો માણસ જેલમાં જતી વખતે રડતો હતો. પણ જેલમાં બેઠા પછી જેલને લીંપે-ગુંપે. લીંપે કે ના લીંપે, ખાડાખબડા હોય તો ? તે આપણે જાણીએ કે ઓહોહો ! જેલ ઉપર રાગ થયો. તે પછી આપણે એને પૂછીએ કે જેલ ઉપર તને રાગ છે ? ત્યારે કહે, 'ના બા, જેલ ઉપર રાગ થતો હશે ? પણ આ તો રાત્રે સૂઈ જવું શી રીતે ? એટલા માટે આવું કરીએ છીએ.'

એવો આ સંસાર ઉપરેય રાગ નથી, પણ આ તો શું થાય ? અહીં ફસાયા એટલે તેથી લીંપવું-ગુંપવું પડે, બધુંય કરવું પડે. લીંપવું પડે કે ના લીંપવું પડે ?

પ્રશ્નકર્તા : લીંપવું પડે, દાદા.

દાદાશ્રી : એટલે પેલા લોકો બહાર જાણે કે જેલ ઉપર રાગ થઈ ગયો આમને. અલ્યા મૂઆ,

રાગ તો હોતો હશે જેલ ઉપર ? ના છૂટકે કરવું પડે બધું. ના કરવું પડે ?

દ્વેષ જ જનેતા રાગની

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષ છોડીએ એટલે રાગ જાય ?

દાદાશ્રી : એ રાગની ચિંતા કરશો જ નહીં. છોડવાનો છે દ્વેષ જ. રાગને છોડવાનો જ નથી. ભગવાને કહ્યું છે કે વીતદ્વેષ થાવ. પછી વીતરાગ થવું, એ એની મેળે થવાય.

પ્રશ્નકર્તા : લોકો એમ કહે છે કે રાગ જ્યાં વધારે હોય ત્યાં જ દ્વેષ વધારે થાય.

દાદાશ્રી : નહીં. દ્વેષ છે માટે રાગ ઉત્પન્ન થાય છે એને. આ મને જો કોઈની પર દ્વેષ થાય તો રાગ ઉત્પન્ન થાય. મને દ્વેષ થતો નથી, પછી મને રાગ શી રીતે ઉત્પન્ન થાય તે ? એટલે દ્વેષમાંથી રાગ ઊભો થયો છે. આમાં દ્વેષ એ 'કૉઝિઝ' છે અને રાગ એ 'પરિણામ' છે. માટે પરિણામની ચિંતા તું ના કરીશ. 'કૉઝિઝ'ની ચિંતા કર, કહે છે. એટલી ઝીણી વાત સમજાય નહીં ને ! આ બહુ ઝીણી વાત છે !

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષ એ 'કૉઝ' અને રાગ એ 'પરિણામ' કેવી રીતે છે ?

દાદાશ્રી : હા, દ્વેષ એ કૉઝિઝ છે અને રાગ એ પરિણામ છે.

પ્રશ્નકર્તા : કારણ કે રાગ-દ્વેષ સાથે રહેલા છે. રાગ હોય ત્યાં દ્વેષ હોય.

દાદાશ્રી : ના, દ્વેષ થાય છે અને દ્વેષના રિએક્શનમાં રાગ આવે છે. દ્વેષ જો જરાય ના થાય, તો રાગ જ ઉત્પન્ન ના થાય.

ચાર કષાયો એ છે દ્વેષ

રાગ-દ્વેષ, ક્રોધ-માન-માયા-લોભ એ બધું દુઃખ દેનારી વસ્તુ છે. એને જ કષાય કહેવાય. જેટલું ગમે એટલું રાગ કહેવાય અને ના ગમે એ દ્વેષ કહેવાય. રાગ બહુ ગમે છે ? આર્ત ને રૌદ્રધ્યાન ? તો પછી ? શી રીતે રાગ કહે છે ? એટલે દ્વેષ છે, એ ગમે છે ખરું ?

પ્રશ્નકર્તા : ગમતું નથી.

દાદાશ્રી : કોણ ગુનેગાર ખોળી કાઢો, આમાં રાગ ને દ્વેષમાં ? આ ગુનેગારો નહીં જડવાથી તો આખું જગત લબડ્યું છે.

મને આની મહીં મસાલા-બસાલા નાખીને પાય, તો મને રાગ થશે તેનો વાંધો નથી. વખતે ચા યાદ આવશે ફરી તો વાંધો નથી, પણ કડવું આપે અને એ પીતી વખતે દ્વેષ થાય તે વાંધો છે. આનો રાગ થશે ને ફરી યાદ આવશે, એનો વાંધો નથી. ફરી યાદ આવે તો ફરી પી જઈશ. ત્રીજી વખતે આવે તો ત્રીજી વખત પી જઈશ. પણ એનો અંત હોય છે. પેલો અનંત હોય છે, એને અંત જ નહીં. એટલે આ અંતવાળું છે. એટલે મેં તમને વીતદ્વેષ પદ આપેલું છે આ. તે તમારી મેળે વીતરાગ થયા કરો.

પ્રશ્નકર્તા : શાસ્ત્રોમાં પણ એમ કહેવાય છે, કે મમતા છોડો. મમતા છોડવાની છે. એટલે મમતા છોડવાની છે એટલે રાગ છોડવાની વાત પહેલા આવે ને ?

દાદાશ્રી : મમતાની અહીં વાત જ ના હોય. આપણે અહીં મમતા શબ્દની વાત જ ના હોય. એ વીતદ્વેષ એટલે શું ? 'મમતા ગયા પછી દ્વેષ જાય, નહીં તો જાય નહીં,' એ વાત જ અહીં ના હોય. એ વાત તો બહારની થઈ.

પ્રશ્નકર્તા : બહારની જ વાત છે.

દાદાશ્રી : પણ એ વાત જ અહીં કામ લાગે

નહીં ને ! એ આપણે અહીં તો વીતદ્વેષ થાય. પહેલા આ વીતદ્વેષ થયેલા ને ! વીતરાગ નથી કરેલા. વીતરાગ કરવાના નથી, વીતરાગ થયા કરશો. બીજ કાઢી નાખ્યું મેં, બી ઊડ્યું.

આ ના સમજાય તો બાર-બાર મહિના સુધી લોકોને ના સમજાય એવી વાત છે. બાર મહિને નહીં, લાખ વર્ષ સુધી ના સમજાય એવી વાત છે.

પ્રશ્નકર્તા : દાદા, હવે બીજું પૂછું. દ્વેષ જે તમે કહો છો, આ રાગ ને દ્વેષ બે શબ્દો છે. રાગની અંદર લોભ અને માયા આવે છે અને દ્વેષની અંદર માન અને ક્રોધ આવે છે તો.....

દાદાશ્રી : આ તમે બધી વાતો કરો છો, એ બધી બહારની વાતો કરો છો. એને અને આને લેવા-દેવા નથી.

પ્રશ્નકર્તા : એ શાસ્ત્રમાં જે લખ્યું છે એની વાત કરું છું.

દાદાશ્રી : શાસ્ત્રો તો સાચા છે, પણ એ બહારની વાત છે. બહારની વાત એટલે સ્થૂળ વાતો, લૌકિક વાતો અને આ અલૌકિક વાત છે.

ક્રોધ-માન-માયા-લોભ તો એ જ દ્વેષ છે, એ ચારેવ દ્વેષ છે.

પ્રશ્નકર્તા : શાસ્ત્રમાં બેને કહ્યા છે.

દાદાશ્રી : એ તો બેને કહેવાના, પણ સરવાળે બધા દ્વેષ જ છે. કારણ કે આત્માને પીડે છે, એ બધા કષાય કહેવાય. એટલે એ હોય ત્યાં સુધી બધું ઊભું થાય. આપણા અહીં વીતદ્વેષ કર્યા તમને. તમારે એટલું જોઈ લેવાનું કે આપણે વીતદ્વેષ થયેલા છીએ એવું લાગે છે ?

પ્રશ્નકર્તા : લાગે છે.

દાદાશ્રી : તો વીતરાગ એ પરિણામ છે. એટલે એમાં કશું કરવું પડ્યું નથી. કૉઝિઝ કાઢી નાખ્યું ને ! મૂળ કૉઝિઝ કાપી નાખ્યું.

હવે વાત એટલી બધી ઝીણી છે કે ઘણા વર્ષે નથી સમજાય એવી ! આ બુદ્ધિગમ્ય વાત નથી, આ તો જ્ઞાનગમ્ય વાત નીકળી ગઈ.

સર્વ વિરતિ ગુણસ્થાનક

જ્યાં સુધી જ્ઞાન મળે નહીં, ત્યાં સુધી રાગ ને દ્વેષ બે જ કર્યા કરે છે, ત્રીજી વસ્તુ જ ના હોય. રાગ-દ્વેષ બેઉ ડિસ્ચાર્જ સ્વરૂપે છે, જ્ઞાન લીધા પછી. અને જો સામા પર દ્વેષ થાય તો એને દુઃખ થાય, ઈફેક્ટ (અસર) આવે. એટલે આપણે પ્રતિક્રમણ કરીએ તો દ્વેષ ધોવાઈ જાય. પ્રતિક્રમણ કરવાથી આપણા બધા એટેકના વિચાર બંધ થઈ જાય પછી. એટલે પછી મનને દ્વેષ ના આવે.

'શૂટ ઑન સાઈટ' (દેખો ત્યાંથી ઠાર) જેના હાથમાં આવી ગયું એને રહ્યું શું ? અને દ્વેષ ગયો પછી રહ્યું શું તે ? દ્વેષ ગયો એટલે શું ? ચાર કષાયોમાંથી બે કષાય નિર્મૂળ થઈ ગયા. નિર્મૂળ થયા એટલે શું ? ક્રોધ. પણ ક્રોધના પરમાણુ નહીં. એટલે ચંદુભાઈને ગુસ્સો થાય પણ એમને પોતાને ના ગમે. એટલે દ્વેષ તો સંપૂર્ણ ગયો છે. અને કપટ અને લોભ કંઈક અંશે રહ્યું છે. એ જ્યારે પૂરું થશે ત્યારે વીતરાગ થાય. તે આ ચારિત્રમોહનીયમાં જતું રહેશે. દરેકનું વિભાજન કરીએ ત્યારે જુદું જુદું થઈ જાય.

સર્વ વિરતિ કોને કહેવાય છે ? બીજા કોઈ જીવનો દોષ ના દેખાય. કોઈ ગાળો ભાંડતો હોય, પણ તેનો દોષ ના દેખાય એનું નામ સર્વ વિરતિ ! આથી વધારે મોટું સર્વ વિરતિ પદ હોતું નથી.

કોઈના દોષ દેખાય નહીં તો જાણવું કે સર્વ વિરતિ પદ છે, સંસારમાં બેઠાય ! એવું આ

'અક્રમ વિજ્ઞાન'નું સર્વ વિરતિ પદ જુદી જાતનું છે. સંસારમાં બેઠા, ધૂપેલ ઑઈલ માથામાં નાખતાય, કાનમાં અત્તરના પૂમડાં ઘાલીને ફરતો હોય પણ એને કોઈનોય દોષ ના દેખાય.

'અક્રમ'નું સર્વ વિરતિ પદ એને કહેવાય છે કે કોઈનો કિંચિત્‌માત્ર દોષ ના દેખાયો. ત્યારથી સર્વ વિરતિ પદ છે, એવું માનીને ચાલજો. ભલે પછી કાનમાં અત્તરના પૂમડાં નાખ્યા હોય તેનો 'મને' વાંધો નથી, પણ કોઈ જીવનો દોષ ના દેખાય, સાપ કરડે તોય સાપનો દોષ ના દેખાય, એવું આ વિજ્ઞાન છે આપણું.

પ્રશ્નકર્તા : પછી 'અક્રમ'ના એ પદમાં 'પ્રતિક્રમણ' જેવું કશું જ ના રહે ને ?

દાદાશ્રી : પછી પ્રતિક્રમણ રહેતું જ નથી. પણ એ દોષ ના દેખાય એવું માની ના લેશો, એના કરતા પ્રતિક્રમણ કરજો ને ! તમને શું ખોટ જવાની ? એ પાછું નવું કંઈ ખોળી કાઢતા ક્યાંય ઊંધું ચાલ્યું જાય.

વીતદ્વેષ થયો તેને એકાવતારી કહેવાય છે. વીતદ્વેષમાં જેને કાચું રહ્યું હોય, તેને બે-ચાર અવતાર થાય.

પહેલા દ્વેષ, સૂક્ષ્મમાં

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષ કરતા રાગને છોડવો અઘરો છે.

દાદાશ્રી : ના, રાગ છોડવો સહેલામાં સહેલો છે. દ્વેષ જવો અઘરામાં અઘરો છે. આ પહેલા દ્વેષ જતો નથી, તેથી જ આ રાગ જતો નથી. તે રાગ તો બિચારો દ્વેષ જાય ને, તો રાગ ચાલ્યો જાય.

હવે મોટામાં મોટા બુદ્ધિશાળી વેદાંત માર્ગમાં, કબીર સાહેબ તેય કહે છે કે 'ભૂખ લગે તબ કુછ નહીં સૂઝે.' જ્ઞાન-ધ્યાન બધું રોટીમાં જતું રહે છે. 'કહત કબીરા સૂનો ભાઈ સાધુ, આગ લગો યે પોઠી મેં.'

ત્યારે વીતરાગોએ 'આગ લગો યે પોઠીમેં' ના કહ્યું. એમણે જ્ઞાનથી તપાસ કરી એની, જ્ઞાનથી પૃથક્કરણ કર્યું અને આમને (કબીર સાહેબને) એમ જ લાગ્યું કે આ મારી જ પોઠી છે. માટે એને સળગાવી દો ને અહીંથી. અને વીતરાગોએ પૃથક્કરણ કર્યું કે હું જુદો, આ જુદું. આહારી આહાર કરે છે, હું તો નિરાહારી છું. એટલે આવી વીતરાગોએ શોધખોળ કરી, પછી એણે દ્વેષ ના કર્યો પોઠી ઉપર અને પેલા દ્વેષ કરે ને ? આગ લગો યે પોઠી મેં, એ ઓછો દ્વેષ કહેવાય ? પોઠીને સળગાવી દે ! કોઈએ સળગાવ્યું હજુ ? બોલે ખરા, પણ સળગાવે છે ખરા ?

ત્યારે આ દુનિયામાં પહેલો દ્વેષ શેમાંથી આવે છે કે માણસ અહીંથી જંગલમાં નાસી ગયો, ત્યાં આગળ પણ ભૂખ લાગે, તે ઘડીએ અકળામણ થઈ જાય અને અકળામણમાં દ્વેષ જ હોય, રાગ ના હોય. ભૂખ લાગે તે ઘડીએ છે તે એને બધું સોનું-બોનું દેખાડે તો એના ઉપર રાગ થાય ? એને દ્વેષ જ હોય. એટલે દ્વેષથી શરૂઆત થઈ છે આ સંસારની ! ને દ્વેષના મંડાણ ઉપરથી ફાઉન્ડેશન (પાયો) ઊભું રહ્યું છે આ.

દ્વેષના પાયા ઉપર ઊભું રહ્યું છે. આનું ફાઉન્ડેશન જ દ્વેષનું છે. એટલે આપણે જ્ઞાન આપીએ એટલે દ્વેષ જતો રહે છે. પછી વસ્તુઓ તરફ ખેંચાણ રહે છે, તેય વ્યવહારિક ખેંચાણ, નિશ્ચયનું ખેંચાણ નહીં. વીતદ્વેષ પહેલો થવો જોઈએ. ત્યાર પછી વીતરાગ થાય. વીતદ્વેષ થયા પછી ઘણા કાળે વીતરાગ થાય.

રાગમાં પસંદગી પોતાની

પ્રશ્નકર્તા : વીતરાગ કેવી રીતે થવાય ?

દાદાશ્રી : વીતરાગ એની મેળે જ થવાય. વીતરાગને માટે કશું કરવાનું નથી. વીતદ્વેષ કરવું એ જ મોટામાં મોટી ભાંજગડ !

પ્રશ્નકર્તા : આપે તે દિવસે કહ્યું હતું ને કે દ્વેષથી રાગ છે.

દાદાશ્રી : હા, બધું દ્વેષમાંથી જ રાગ છે. કડવું ખાધા પછી જરાક અમથું બીજું કશું ખાધું હોય તો એ વસ્તુ ઉપર આપણને રાગ બેસે ! એ ખાધું તે કડવું જરા ઓછું કરે ને ! અને એમ ને એમ ખાધું હોય તો રાગ ના બેસે. એટલે આ દ્વેષથી રાગ ઉત્પન્ન થયેલો છે. તે પહેલા દ્વેષ જાય છે ને પછી રાગ જાય છે. રાગ એટલે પસંદગીની વસ્તુ છે અને દ્વેષ એ કુદરતી હોય.

અત્યારે અહીં એક મોટો રાજા હોય, બહુ સુખીયો હોય, કોઈની ઉપર રાગ-દ્વેષ કરતો ના હોય. પણ જંગલમાં ગયો હોય અને કંઈ ભૂલો પડી ગયો, તે ભૂખ લાગે તે ઘડીએ એને રાગ થાય ? ભૂખ લાગે એટલે શું થાય ? દુઃખ થાય ને વેદના થાય ને ? હવે ભૂખ્યા થયેલા છે એટલે ત્યાં આગળ એ શું કરે ? ગમે તે જૂઠું બોલીને, ચોરી કરીને પણ કંઈક ખાય. ખાય કે ના ખાય ? અને પેલા ગરીબ માણસના છોકરાનું લીંટ પડ્યું હોય તોય એવો રોટલો ખઈ જાય કે ના ખઈ જાય ?

પ્રશ્નકર્તા : ખઈ જાય. કારણ કે એને ભૂખ જાગી છે.

દાદાશ્રી : કારણ કે એને મહીં જે દુઃખ થાય છે એ દ્વેષ થાય છે. તે પેટમાં આટલું નાખે ત્યારે દ્વેષ શાંત થાય. અને જૂઠું બોલીને આપણે કો'કનું લઈ આવ્યા હોય ને પછી પડાવી લે તેની ઉપર દ્વેષ થાય ને કે રાગ થાય ?

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષ થાય.

દાદાશ્રી : એટલે આ બધું દ્વેષનું કારણ છે. આ પાંચ ઈન્દ્રિયો, એની બિગિનિંગ (શરૂઆત) દ્વેષનું કારણ છે. અને પછી રાગ ક્યારે થાય છે ? પછી ભલે ને ચોરી કરીને લાવ્યો, પણ રોટલો હોય કે રોટલી હોય અને આ બાજુ વેઢમી હોય, તો તરત કહેશે, વેઢમી ખઉં ! એ રાગ. આમાં પસંદગી આવે ને ? પણ મૂળ તો દ્વેષ થાય છે ને ? મૂળ દ્વેષ થાય છે, પછી રાગ આવે છે. એટલે રાગ તો આપણી એક જાતની શોખની વસ્તુ છે. રાગ તો સરપ્લસ (વધારાનો) થાય ત્યાર પછીનો. પણ મૂળ જે જરૂરિયાત છે તેમાં તો દ્વેષ જ થાય. નેસેસિટી(જરૂરિયાત)માં જો એ ખૂટી પડ્યું એટલે દ્વેષ. તે રોટલો કોઈ લઈ લે તે વખતે, ત્યારે એની પર કેટલો દ્વેષ થઈ જાય ? એટલે રાગ જતો રહે એવો છે. રાગનો પછી વાંધો નહીં.

પ્રશ્નકર્તા : લોકો એમ કહે, રાગ ઉપર જ આખો સંસાર ઊભો છે.

દાદાશ્રી : આપણું અક્રમ વિજ્ઞાન શું કહે છે ? દ્વેષના પાયા ઉપર જ ઊભું રહેલું છે આ. એ જેનો પાયો તૂટી ગયો, તો રાગ એની મેળે જતો રહેશે. તે રાગ ચાનો રાગ હોય ને, એને પહેલી જલેબી ખવડાવીએ તો ?

પ્રશ્નકર્તા : ચા મોળી લાગે.

દાદાશ્રી : ચાનો રાગ મોળો પડી જાય. આ જ્ઞાન આપીએ છીએ ને જ્ઞાનથી જે સુખ ઉત્પન્ન થાય છે, તેનાથી આ બીજા સુખ મોળા લાગે છે. એટલે રાગ ઊડી જાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : એ અનુભવ સિદ્ધ વસ્તુ છે.

દાદાશ્રી : હા, અનુભવ સિદ્ધ.

ભૂખનું મૂળ કારણ દ્વેષ

વીતરાગને કશું કરવાપણું ના હોય. એની મેળે જ થયા કરે. કારણ કે દ્વેષ એટલે માણસ

રાગથી ખાય છે કે દ્વેષથી ખાય છે ? માણસ ખાવા જાય છે તે રાગથી ખાય છે કે દ્વેષથી ?

પ્રશ્નકર્તા : રાગથી ખાય ને !

દાદાશ્રી : ના, દ્વેષથી ખાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : એ દાદા સમજાવો, એ બરોબર સમજાયું નથી.

દાદાશ્રી : એને ભૂખ ના લાગે ને, બેસી રહે બિચારો. જ્યારે ભૂખ લાગે ને, ત્યારે મહીં દુઃખ થાય. દુઃખ થાય તે દ્વેષ કરે ને ! ભૂખ લાગે છે એ જ દ્વેષનું કારણ છે. તરસ લાગે છે એ દ્વેષનું કારણ છે. એને દ્વેષ ઊભો થાય છે, નહીં તો ભૂખ જ ના લાગતી હોય તો ? વિષય સંબંધી ભૂખ ના લાગતી હોય, દેહ સંબંધી ભૂખ ના લાગતી હોય, બીજી ભૂખ ના લાગતી હોય તો ?

પ્રશ્નકર્તા : તો વીતરાગ થઈ જાય માણસ.

દાદાશ્રી : વીતરાગ જ છે ને ! આ તો ભૂખ લાગે છે. કેટલા પ્રકારની ભૂખો લાગે છે એને ?

પ્રશ્નકર્તા : અનેક પ્રકારની ભૂખો છે ને !

દાદાશ્રી : ના, એમ ને એમ, કશું ભૂખ ના લાગે માટે આજ ફરવા જ જવું નથી, આજે સૂઈ રહેવું છે. તોય પણ ભૂખ લાગ્યા વગર રહે કે ? છોડે ? એક દા'ડે ને બે દા'ડે ?

પ્રશ્નકર્તા : લાગે.

દાદાશ્રી : પછી મહીં શું થાય એને ?

પ્રશ્નકર્તા : ઉકળાટ થાય.

દાદાશ્રી : એટલે દુઃખ થાય, વેદના થાય. વેદના થાય એટલે દ્વેષ પરિણામ ઊભા થયા કહેવાય. દ્વેષ પરિણામ ઊભા થયા એટલે જે કોઈ આવે તેને ગાળો દે. હા, ભૂખ્યો હોય તો ગાળો દે, બચકું હઉ ભરે. ખાવાનું લઈ જતા હોય ને આપીએ નહીં ને, તો બચકું ભરી લે. તે ભૂખમાં એવું, તરસમાં એવું, આ વિષયમાં એવું. વિષય એક જાતની ભૂખ છે. સિનેમામાં ના જવા દો ને, એને ભૂખ લાગી હોય ને ના જવા દો, તો શું થાય ? દ્વેષ કરે કે રાગ કરે ?

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષ કરે.

દાદાશ્રી : તે આ દ્વેષનું જ આજે બધું ઊભું થયું જગત. રાગને તો બિચારાને કશી ભાંજગડ નથી.

પ્રશ્નકર્તા : જેને વધારે ભૂખ લાગે, એને વધારે દ્વેષ ઊભો થાય એવું ખરું ?

દાદાશ્રી : હા, હા. ઓછી ભૂખ લાગે તો ઓછો દ્વેષ લાગે. જેને ગયા અવતારે બ્રહ્મચર્ય ભાવ પાળ્યો હોય, એટલે એ ભાવનું ચાર્જ કર્યું હોય, તેને આ ભવમાં બ્રહ્મચર્યનો ઉદય આવે. તે એનો ઉદય આવે પછી એને એ ભૂખ ના લાગે. એટલે એ તરફનો એને દ્વેષ ગયો. એટલે એ તરફનો વીતદ્વેષ થયો. એમ જેમાં જેમાં ભૂખ ના લાગે, એમાં વીતદ્વેષ થયો.

પ્રશ્નકર્તા : જ્યાં સુધી શરીર છે, ત્યાં સુધી ભૂખ તો લાગવાની જ.

દાદાશ્રી : ના, પણ બ્રહ્મચર્ય ભાવ કરેલો હોય તેને એક ભૂખ તો એટલી ઓછી થાય એવી છે. બીજી બધી ભૂખો તો લાગવાની જ.

પ્રશ્નકર્તા : હા, બીજું જે આપણે અનાજ ખાવાની જે ભૂખ છે, એ ભૂખ તો લાગે જ, તો પછી દ્વેષ તો જાય જ નહીં કોઈ દિવસ ?

દાદાશ્રી : એટલે દ્વેષ જાય જ નહીં. તેટલા માટે આ અમે વીતરાગ વિજ્ઞાન આપી અને તમને વીતદ્વેષ બનાવ્યા.

પ્રશ્નકર્તા : ભૂખ તો લાગે દરરોજ, પછી વીતદ્વેષ બન્યા કેવી રીતે કહેવાય ?

દાદાશ્રી : એ તો હજુ સાયન્સ (વિજ્ઞાન) તમે સમજશો ત્યારે તે દહાડે, હજુ તો સમજવાનું બાકી છે ને ! એ બધા સમજીને બેઠા છે કે કોને ભૂખ લાગી ને કોને નહીં, એ બધું જાણે છે. કોને ભૂખ લાગી, એ બધું તમે બધા જાણીને બેઠા ને ? અને પેલા તો એમ જ જાણે કે મને ભૂખ લાગી છે.

આ ભૂખ ના લાગતી હોત ને, તરસ ના લાગતી હોત, તો આ સાધુ ઉપાશ્રયમાંથી બહાર ના નીકળે. રાગ તો પછી ઊભો થયેલો છે. રાગ એટલે આ સારું ને આ ખોટું એ પછીનો ભાગ છે. મૂળ બધું અહીંથી જ ઊભું થયું છે. એ મૂળને જો પકડે, તો કામ જ નીકળી જાય ને !

એટલે દ્વેષ તો આ જીવનમાં કોઈ પણ જે વિષયો છે ને, તે વિષયો દુઃખ દે છે. એટલે દ્વેષ થાય છે એને. એટલે દ્વેષથી પ્રયત્ન કરીને એને હોલવવા પ્રયત્ન કરે છે. સારું-ખોટું પછી શીખ્યો કે આ કેરી રત્નાગીરીની છે ને આ એ છે. એ રાગ તો પછી ઘણા કાળે શીખ્યો. રાગ તો હતો જ નહીં. આ કેરી રત્નાગીરીની ક્યારે જરૂર પડે ? પેલી મળતી હોય અને આ મળતી જ ના હોય તો ?

આ મનુષ્યોને જે હાજતો છે ને, એ બધી જ દ્વેષવાળી છે. રાગ પછી ઊભો થયેલો છે. પછી તો વેણાવેણ થયું કે આના કરતાં આ સારું, એના કરતાં આ સારું, એના કરતાં આ સારું, એના કરતાં આ સારું, પણ જ્યારે ભૂખ લાગી હોય ને તો સારું-ખોટું કહે છે એ ?

એ બધી છે અશાતા વેદનીય

આપણને ભૂખ લાગી હોય ને, એ ભૂખ હોય છે, તેને અશાતા વેદનીય કહેવાય છે. હવે અશાતા વેદનીય બહારનું કોઈ કરતું નથી. અશાતા વેદનીય એટલે આપણને મહીં દ્વેષ થયા કરે, અણગમો ઉત્પન્ન થાય અને વચ્ચે જે કોઈ આવ્યું એને દબડાવીએ. હવે અશાતા વેદનીય કુદરતી રીતે થાય છે, કોઈએ કર્યું નથી. દેહ ધર્યો તેનો દંડ છે. એટલે દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે તેનો. આ બધી અશાતા વેદનીયથી તરસ લાગે છે. તેથી 'લાગે છે' શબ્દ આવે છે ને, એ બધું અશાતા વેદનીય. તરસ લાગે છે એ, ભૂખ લાગે છે, ઊંઘ લાગે છે, થાક લાગે છે, લાગે છે, લાગે છે એટલે સળગે છે એ બધી અશાતા વેદનીય. ઊંઘેય લાગે છે ને ? એ બધી અશાતા વેદનીય. અને તેથી દ્વેષ ઊભો થાય છે. અને દ્વેષમાંથી પછી અશાતા વેદનીયને લઈને ખાવાનું-જમવાનું ખોળે ને ? પછી જે હોય એ ખઈ લે, એને ટાઢું પાડવા માટે. અને પછી પસંદ કરે એ રાગ ઉત્પન્નની શરૂઆત થઈ. એટલે રાગ તો એકે એક આપણી પસંદગી છે કે આ કે આ કે આ. અને દ્વેષ તો ફરજિયાત છે. ભઈ, આ ખાધા વગર તો ચાલે જ નહીં ને ! તો ઊંઘ્યા વગર ચાલે જ નહીં ! ઊંઘતા અટકાવે એની ઉપર શું થાય આપણને ? રાગ આવે કે દ્વેષ આવે ?

પ્રશ્નકર્તા : એકદમ દ્વેષ આવે.

દાદાશ્રી : ભૂખ લાગી હોય ને અટકાવે શું થાય ? રાગ એટલે પોતાની મુનસફી, પોતાનું સ્વતંત્ર છે. દ્વેષમાં સ્વતંત્ર છે જ નહીં. હવે આ તો શાસ્ત્ર વાંચે કે ઝીણવટથી વિચાર કરે ?

પ્રશ્નકર્તા : દાદા, ઝીણવટથી ક્યાંથી વિચાર કરે ?

દાદાશ્રી : શાસ્ત્રોમાં વાંચે. શાસ્ત્રો તો લખ્યા છે તે બધાને માટે ભેગાભેગી દવા મૂકી છે. જેને જે અનુકૂળ આવે એ દવા લેજો. બૈરી છોડીને ખોટા નાસી જશો નહીં. જેને કર્મનો ઉદય હોય તે છોડજો. કર્મના ઉદય ના હોય તો તેવું. કર્મના

ઉદયવાળાને અહીં આગળ સંસારી બનાવીએ ને, તો ત્રીજે દા'ડે નાસી જાય.

દ્વેષ જ પ્રથમ, પછી રાગ

પોતાની સ્ત્રી જોડે જરાય દ્વેષ ના થાય ને, તો સ્ત્રી પર રાગ જ ના થાય એવો નિયમ છે. એટલે ના છૂટકે સ્ત્રી પર રાગ કરે છે બિચારો. આ તો દ્વેષ થાય છે, માટે એ દ્વેષ જ એને ધક્કો મારીને રાગમાં પાડી નાખે છે. જો દ્વેષ ના થતો હોય ને, તો સ્ત્રી પર રાગ જ ના થાય. એ થોડાક જ વિચારથી સમજી જાય કે આ રાગ કરવા જેવી ચીજ જ ન્હોય. ભરત રાજાને તેરસો રાણીઓ હતી, પણ રાગ થયો હશે પણ દ્વેષ નહીં થયો હોય એમને ! વીતદ્વેષ થયેલા હતા, ભરત રાજા !

આ તો એક સ્ત્રી પૈણી લાવ્યો અને કાળી હોય, ત્યારે બીજી કોઈ ગોરી સ્ત્રી હોય તો એની પર રાગ થાય જ. અરે, તારે વહુ છે ને ? ત્યારે કહે, પણ ગોરી નથી ને ! એટલે બિલકુલ ગોરી હોય જ નહીં તો રાગ થાય એને ?

પ્રશ્નકર્તા : ન થાય.

દાદાશ્રી : બસ, મૂળ દ્વેષનું જ કારણ છે. સ્ત્રીની જરૂર છે. આ ઈન્દ્રિયો એવી છે કે જ્યાં સુધી 'જ્ઞાન' ના થાય તો એને સ્ત્રીની, બધી વસ્તુની જરૂર છે.

પ્રશ્નકર્તા : જ્ઞાન થાય પછી જરૂર નથી ?

દાદાશ્રી : જ્ઞાન થયા પછી જરૂર નથી. એટલે સ્ત્રી એકલીનું (વિષય વિકાર) અટકી જાય. બીજું બધું, ખોરાક તો જોઈએ ઠેઠ સુધી, દેહ જીવે છે ત્યાં સુધી.

બાળકો પૂર્વના દ્વેષના પરિણામે

દ્વેષ ન હોય તારે બૈરાં-છોકરાં જોડે, તો રાગ જ ઉત્પન્ન ના થાય.

પ્રશ્નકર્તા : એ કઈ રીતે ? ગમતી હોય એવી વસ્તુ, જેના ઉપર રાગ હોય, એના ઉપર દ્વેષ હોય ?

દાદાશ્રી : દ્વેષ જ હોય, ત્યારે જ રાગ થાય ને ! દ્વેષ વગર રાગ ના થાય.

પ્રશ્નકર્તા : પહેલો દ્વેષ હોય એમ ?

દાદાશ્રી : દ્વેષ વગર રાગ જ ના થાય. રાગમાંથી દ્વેષ ને દ્વેષમાંથી રાગ. છોકરાંને દવા પાઈએ તો આમ ફૂંક મારીને આપણા આંખમાં નાખે તો ?

પ્રશ્નકર્તા : તો દ્વેષ થાય.

દાદાશ્રી : તો દ્વેષ થાય. એટલે પહેલો દ્વેષ જાય તો પછી રાગ જતો રહે. અત્યારે તમારે દ્વેષ જતો રહ્યો છે. કોઈની ઉપર દ્વેષ ના થાય, પણ રાગ તો રહેવાનો, પણ તે નિકાલી રાગ ! આ તો નિકાલી દ્વેષેય નહીં.

પ્રશ્નકર્તા : મને દ્વેષમાંથી રાગ થાય એ હજી બરાબર ન બેઠું. બાળકને જોઈને પહેલો તો રાગ થાય છે આપણને.

દાદાશ્રી : જ્યાં દ્વેષ થયો હોય ત્યાં જ રાગ થાય, નહીં તો રાગ જ ના થાય.

પ્રશ્નકર્તા : પૂર્વભવના કોઈ કર્મને કારણે દ્વેષ થયો હોય ?

દાદાશ્રી : તેના પરિણામે આ રાગ થાય છે. અને એની ઉપર બહુ જ દ્વેષ થયા કરતો હોય ને, તે આ ફેરે છોકરાને ત્યાં છોકરો થઈને ખોળામાં રમવા આવે ને એને બચીઓ ભરે એ. અલ્યા મૂઆ, નહોતો ગમતો ને આ શું કામ બચીઓ ભરે છે ?

રાગમાંથી દ્વેષ, દ્વેષમાંથી રાગ

ક્લેશનું કારણ દ્વેષ છે. બહુ રાગ થાય ત્યારે

અણગમો ઉત્પન્ન થાય. અમુક હદ સુધીનો પરિચય રાગમાં પરિણમે છે અને 'રીજ પોઈન્ટ' આવે તે પછી આગળ વધે તો દ્વેષમાં પરિણમે. દ્વેષ થાય છે તે વખતે જ રાગના કારણો સેવાય છે. અને આ બધાના મૂળમાં રાગ-દ્વેષ એ 'ઈફેક્ટ' છે ને અજ્ઞાન એ 'કૉઝ' છે !

પ્રશ્નકર્તા : એક જગ્યાએ વાંચ્યું છે આપ્તવાણીમાં કે રાગથી દ્વેષના બીજ પડે છે અને દ્વેષથી રાગના બીજ પડે છે એ જરા સમજાવો, એ કેવી રીતે બને ?

દાદાશ્રી : કેમ ? નહીં તો શું લાગે છે તમને ?

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષથી રાગ એ વાત સમજાય છે, પણ રાગથી દ્વેષ નથી સમજાતું.

દાદાશ્રી : શું સમજાય છે, દ્વેષથી રાગમાં ?

પ્રશ્નકર્તા : આપે એમ કહેલું કે આનું મોઢું મારે જોવું નહીં અને એ પછી પુત્ર તરીકે પેદા થયો.

દાદાશ્રી : ત્યાં બચીઓ કર્યા કરે.

પ્રશ્નકર્તા : પણ એ દ્વેષથી રાગ ઊભો થયો એનો અર્થ એ થયો ને ?

દાદાશ્રી : બેઉ સામસામી જ છે. પેલું પેલું ઊભું કરે અને પેલું પેલું ઊભું કરે. વીતરાગને અડે નહીં.

પ્રશ્નકર્તા : રાગથી દ્વેષ કેવી રીતે ઊભો થાય એ જરા સમજાવો.

દાદાશ્રી : તમને બહુ રાગ હોય ને, તોય છે તે અતિ થાય એટલે દ્વેષ થાય.

પ્રશ્નકર્તા : અતિ થાય એટલે દ્વેષ થાય એક સિદ્ધાંત થયો, પણ એ સિદ્ધાંતનો દાખલો આપીને સમજાવો ને !

દાદાશ્રી : આ રોજ ઘરમાં કકળાટ છે, એનું કારણ જ એ છે. રાગનું કારણ છે. એ અતિ થાય એટલે દ્વેષ થાય. રોજ રાગનું પરિણામ આ દ્વેષ આવે છે.

પ્રશ્નકર્તા : એક સ્ત્રીને પોતાના ધણી પ્રત્યે બહુ જ રાગ હોય એટલે પછી એમાં તકરાર ઊભી થાય ?

દાદાશ્રી : હા, પછી છે તે એ કંઈક બહાર ગયો ને ના અવાયું તો ચિઢાયા કરે. વીતરાગને કશું ના થાય. બધું રાગવાળાને ઝઘડા જ થયા કરે.

પ્રશ્નકર્તા : બહુ રાગ હોય તો થાય એ વાત ખરી છે.

દાદાશ્રી : ઓછો હોય તોય થાય, બળ્યું.

પ્રશ્નકર્તા : ઓછો હોય તો થોડોક થાય અને પેલું વધારે થાય.

દાદાશ્રી : પણ થયા કરે ખરો. એક ભાઈને એના છોકરા ઉપર બહુ રાગ હતો, એકનો એક છોકરો, તે મુંબઈથી આવ્યો છ મહિને, એટલે છોકરો 'પપ્પાજી, પપ્પાજી' કહેવા માંડ્યો એટલે એણે ઊંચકી લીધો એકદમ; ઊંચકીને જે દબાવ્યો, તે પેલો છોકરો બહુ દબાઈ ગયો એટલે એણે બચકું ભરી લીધું. અતિરેકથી બગડે બધું. બધું પ્રમાણ શીખી લેવું જોઈએ. સપ્રમાણ કરતા કરતા વીતરાગ થાય. ધીમે ધીમે પ્રમાણમાં લાવતા લાવતા વીતરાગ થાય. બચકું ભરી લે કે ના ભરી લે છોકરું ?

પ્રશ્નકર્તા : હા, હા, બચકું ભરી લે.

દાદાશ્રી : એ કાયદેસર હતો કે છોકરો કાયદેસર ?

પ્રશ્નકર્તા : છોકરાએ કાયદેસર કર્યું. હા, બરાબર છે.

દાદાશ્રી : તોય મૂઆ દબાવ દબાવ કરે તે !

પ્રશ્નકર્તા : બહુ રાગ કર્યો એમાં પેલા છોકરાને દ્વેષ થયો.

દાદાશ્રી : ના, એટલે બહુ રાગ થયો માટે દ્વેષ થયો. પછી પેલું બચકું ભર્યું એટલે પેલાને દ્વેષ થયો, તે છોકરાને ઉતારીને માર્યો. તોય પેલો બાપોય સમજતો નથી. છોકરાને વધારે દબાવ્યો. એ તો એમ જાણે કે મેં પ્રેમ કર્યો તોય બચકું ભરી લીધું !

આવી છે દુનિયા બધી ! અંધારામાં આંધળા ચાલે છે. પણ શું થાય ? એટલે મેં ચશ્મા આપ્યા તે પહેરીને ચાલજો નિરાંતે લહેરથી. ચશ્મા તો સારા છે, ઠોકર નહીં વાગતી ને ?

કોઈ દહાડો જગતને ફોડ પડે નહીં, એવા ફોડ મેં પાડ્યા છે, ઝીણામાં ઝીણી બાબતના.

અક્રમ વિજ્ઞાને બનાવ્યા વીતદ્વેષ

વીતરાગ એકલું જ કહેવામાં આવ્યું છે. એટલે આપણે અહીં જ્ઞાન આપતાની સાથે જ દ્વેષ પહેલો જતો રહે છે ગમે તેને. કોઈ ગાળ ભાંડે તોય 'સમભાવે નિકાલ' કરે એની જોડે, પણ દ્વેષ ના કરે. એવું તમને અનુભવમાં આવે છે થોડું ઘણું ? પૂરેપૂરું અનુભવમાં આવે છે ?

પ્રશ્નકર્તા : નિરંતર અનુભવમાં આવે છે.

દાદાશ્રી : ગાળ ભાંડે છે તોય ! નહીં તો ગાળનું પરિણામ તો શું થાય ? પેલો ગાળ ભાંડે તે શું થાય ? દ્વેષ આવે કે રાગ ?

પ્રશ્નકર્તા : દ્વેષ જ આવે. આ જ્ઞાન પછી દ્વેષ જેવી જગ્યા હોય ત્યાં પણ હવે દ્વેષ ના થાય.

દાદાશ્રી : દ્વેષ થાય તેવા માણસના ઘરમાં મૂકે તોય તમને દ્વેષ ના થાય, ત્યારે જાણવું કે આ વીતરાગ થવાને માટે લાયક થયો !

દ્વેષની જગ્યાએ દ્વેષ થાય છે, એ તો મિનિંગલેસ (અર્થહીન) વસ્તુ છે. તમને હવે પહેલા જેવો દ્વેષ નથી થતો ને કોઈ જગ્યાએ ?

પ્રશ્નકર્તા : એક જગ્યાએ થાય છે.

દાદાશ્રી : એક જગ્યાનો વાંધો નહીં. એક જ જગ્યાએ હોય તો તો એ મને સોંપી દેવી. પણ બીજે બધે, આખી દુનિયામાં કોઈ જગ્યાએ દ્વેષ નથી થતો ને ? એક જગ્યાએ જે તમને થાય છે, એ તો તમારી દૃષ્ટિમાં ભૂલ છે, સમજવામાં ભૂલ છે. ખરેખર તો ત્યાંય થતો નથી, અને બીજી જગ્યાએ થતો નથી ને ? એટલે કોઈ જગ્યાએ દ્વેષ થતો નથી ને ?

પ્રશ્નકર્તા : નહીં, ક્યાંય નહીં.

દાદાશ્રી : તમારી જોડે મોટરમાં ચાર જણ બેઠા હોય અને એમાંથી એક ભાઈ, 'પાંચ મિનિટ દર્શન કરીને આવું છું.' એમ તમને કહે. તો તમે ચાર જણ બેઠા બેઠા, આ ગયો એને ગાળો ભાંડો ? શું કરો તમે ?

પ્રશ્નકર્તા : એ તો સંજોગ આવ્યો એને જોવાનો છે. એટલે એમાં દ્વેષ તો થાય જ નહીં અમને.

દાદાશ્રી : ના, પણ તમે શું કરો ? સમભાવે નિકાલ કરો ? પછી એમની પર દ્વેષ ના કરો ને, પા-અડધો કલાક થઈ જાય તોય ?

પ્રશ્નકર્તા : હા, તોય દ્વેષ ના થાય.

દાદાશ્રી : એ વીતદ્વેષ કર્યા છે તમને.

એટલે મેં તમને કયા જ્ઞાન ઉપર મૂક્યા છે ? તમારો દ્વેષ બિલકુલ નીકળી ગયો છે. એટલે તમારા રાગને મેં આંતર્યા નથી. મેં તમને કહ્યું, 'હાફૂસની કેરીઓ, રસ-રોટલી બધું ખાજો-પીજો. કપડાં પહેરજો, સિનેમા જોવા જજો !' શાથી કહ્યું

છે ? એની જોડે તમને વેર નથી થતું એટલે. મેં તમારો દ્વેષ બંધ કરાવડાવ્યો એટલે આખો દહાડો તમે સંયમમાં રહો. આ દ્વેષથી અસંયમ છે બધો. રાગ આખો દહાડો હોય નહીં માણસને, દ્વેષ જ હોય !

એટલે એવું છે ને, દ્વેષનું પરિણામ ઘટ્યું હશે ને, તો રાગ હશે તો વાંધો નથી. તે અત્યારે તમને વીતદ્વેષ કર્યા પછી છોડી દીધા છે, છતાં તમને વીતરાગ કોઈ કહે નહીં. પણ તમે ક્યાં સુધી પામી ગયા ? વીતદ્વેષ થઈ ગયા. તમારે આર્તધ્યાન ને રૌદ્રધ્યાન બંધ થઈ ગયા. આ આર્તધ્યાન ને રૌદ્રધ્યાન એ દ્વેષ છે. આર્તધ્યાન ને રૌદ્રધ્યાન એ દ્વેષ કહેવાય કે રાગ કહેવાય ? આ દ્વેષ છે એ તો. જ્યાં રાગ હોય ત્યાં રૌદ્રધ્યાન હોય ? રાગ હોય તે વખતે રૌદ્રધ્યાન ના હોય. દ્વેષ હોય ત્યાં રૌદ્રધ્યાન હોય.

વીતદ્વેષ થયા પછી વીતરાગ થવાય

વીતદ્વેષ થયા પણ વીતરાગ થયા નથી ને ! ત્યારે પછી આ રાગ જાય. હવે એ રાગ શી રીતે જાય ? એવું છે ને, કડવું છોડી દો ખરા અને કડવા ઉપર તમે દ્વેષ છોડી દો, પણ ગળ્યું છોડી દેતા તમને વાર લાગશે અને એના પર રાગ જતાય વાર લાગશે. કડવું છોડી દેતા સહુ કોઈને આવડે અને ગળ્યું છોડી દેતા ?

પ્રશ્નકર્તા : એ વાર લાગે, બરોબર.

દાદાશ્રી : હવે એટલે એવું કહ્યું કે કડવું છૂટ્યું છે એ જ મોટામાં મોટું જોખમ હતું દ્વેષનું.

પ્રશ્નકર્તા : એટલે મૂળ દ્વેષમાંથી ઊભું થયું હોય ?

દાદાશ્રી : મૂળ દ્વેષમાંથી ઊભું થયું છે આ બધું. અને એનાથી આગળ જઈએ તો વેરમાંથી ઊભું થયું છે. એટલે મૈત્રી થાય તો કામ થાય, નહીં તો વેર રહેશે ત્યાં સુધી બાંધશે. આટલી જો ચોવીસ તીર્થંકરોની એક જ વાત સમજે તો જગતનું કલ્યાણ થઈ જાય. આ એક જ વાત, ચોવીસ તીર્થંકરોની કે 'વીતદ્વેષ થાવ !'

પ્રશ્નકર્તા : બહુ મોટી વાત છે.

દાદાશ્રી : હા, બહુ ઊંડી વાત છે. કોઈક ફેરો આવી વાત નીકળી જાય. વીતદ્વેષ ને વીતરાગ ! વીતદ્વેષ તો જગતે સાંભળ્યો જ નથી ને શબ્દ !

પ્રશ્નકર્તા : અને જાય તો પણ પહેલા દ્વેષ જાય ને પછી રાગ જાય.

દાદાશ્રી : હા, દ્વેષ પહેલો જાય. દ્વેષ પહેલો જવો જ જોઈએ. એ ના જાય, તો પછી મોક્ષ થાય નહીં. ગમે કેટલા રાગ કાઢશે તોય દા'ડો વળશે નહીં.

વીતદ્વેષ પછી રહ્યો ડિસ્ચાર્જ રાગ

પ્રશ્નકર્તા : રાગ હોય તો પછી દ્વેષ થાય. રાગ લોભનો પર્યાય છે અને છેલ્લામાં છેલ્લો જાય. તેથી રાગ હોય પણ દ્વેષ ના હોય એમ પણ બને, પણ જ્યાં રાગ ના હોય ત્યાં દ્વેષ નથી. રાગ મુખ્ય છે, એના ક્ષયથી સંપૂર્ણ આત્મસ્વરૂપ અર્થાત્ મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે, સમજાવો.

દાદાશ્રી : દ્વેષનો સ્વભાવ કડવો છે, એટલે કડવો ભાવ છૂટી જાય છે અને પેલો મીઠો છે એટલે રહે છે. એ કડવો છે ને તે ગમતો નથી પણ પેસી ગયો છે હવે પણ તોય શું કરે ? પણ પછી દ્વેષ છૂટી જાય, જ્ઞાન મળે ત્યારે અગર એને દૃષ્ટિ બદલાય, આત્મદૃષ્ટિ થાય. આત્મદૃષ્ટિ થાય એટલે દ્વેષ ઊડી જાય. કારણ કે કડવો છે એટલે. જો મીઠો હોય તો આ ઊડવા જ ના દે ત્યાં ! એટલે ઠેઠ સુધી રાગ રહે છે.

પ્રશ્નકર્તા : દાદા, આ જ્ઞાન જ્યારે આપ આપો છો ત્યારે જે રાગ ને દ્વેષ છે, એમાં દ્વેષ તે જ ઘડીએ ઊડી જાય છે, એવું કેમ બને છે ?

દાદાશ્રી : એ દ્વેષ પહેલો જ ઊડી જાય, કારણ કે પાપો નાશ થાય છે માટે. પછી રાગ એકલો રહે છે. એ રાગેય ધીમે ધીમે ઘસાતો જાય અને તેય ડિસ્ચાર્જ ભાવે છે રાગ, ચાર્જ ભાવે નથી. ધીમે ધીમે ધીમે ઓછો થતો જાય અને છેવટે વીતરાગ કહેવાય. રાગેય પણ જતો રહે ત્યારે વીતરાગ કહેવાય.

પ્રશ્નકર્તા : દાદા, જો રાગ ડિસ્ચાર્જ રૂપે જ હોય તો, દ્વેષ પણ પછી ડિસ્ચાર્જ રૂપે રહે ખરો કે નહીં ?

દાદાશ્રી : ના, દ્વેષ તો ઊડી જાય જ છે. દ્વેષ હોય તો નવા કર્મ બંધાય. દ્વેષ હોય ત્યાં સુધી ચિંતા થાય. આ તો ચિંતા એકુંય થતી નથી. એનું કારણ શું છે, કે દ્વેષ ખલાસ થઈ જાય છે, પહેલે જ દિવસે.

પ્રશ્નકર્તા : પહેલે દિવસે નહીં, એ જ ઘડીએ ખલાસ થઈ જાય છે.

દાદાશ્રી : એટલે એ જિતેન્દ્રિયજીન તે જ ઘડીએ થાય છે. પણ જિતેન્દ્રિયજીન બધી જ ઈન્દ્રિયો જીતી ગયો માટે, તેને તે ઘડીએ થાય છે. એટલે વીતદ્વેષ થઈ જાય છે, ઈન્દ્રિયો બધી જીતી જાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : પણ દ્વેષ તો ડિસ્ચાર્જ ભાવે રહે કે નહીં ?

દાદાશ્રી : ના.

પ્રશ્નકર્તા : ન રહે. આમ અનુભવ એમ દેખાય છે કે જેને આપણા દુશ્મનો આપણે સમજ્યા હોઈએ, તેના પ્રત્યે દુશ્મનાવટ રહેતી નથી.

દાદાશ્રી : રહે જ નહીં, વીતદ્વેષ થઈ જાય.

પ્રશ્નકર્તા : આપણો દ્વેષ જાય પણ સામાનો દ્વેષ જાય એના માટે શું ?

દાદાશ્રી : પ્રતિક્રમણ કર્યા કરવાનું. દ્વેષમાંથી રાગ ઉત્પન્ન થયો, બેઉ કારણ-કાર્યનો સંબંધ છે. એટલે દ્વેષ નથી થતો એટલે બધું કારણ બંધ થઈ ગયું, વીતદ્વેષ !

પ્રશ્નકર્તા : પછી દાદા, રાગ તો હોય છે. સ્ત્રી હોય, છોકરાં હોય, ઑફિસ હોય, ધંધો હોય તો પછી રાગ તો રહ્યો ને ? એ રાગ ડિસ્ચાર્જ રૂપે કહેવાય ?

દાદાશ્રી : એ રાગ ડિસ્ચાર્જ રૂપે છે. રાગ ખરેખરો ક્યાં હોય ? ચાર્જ રૂપે કે 'હું ચંદુભાઈ છું' એ ભાન હોય તો ત્યારે ખરેખર રાગ હોય. પણ 'હું શુદ્ધાત્મા છું' એ ભાન, તે ઘડીએ ખરેખરો રાગ ના હોય, ડિસ્ચાર્જ રૂપે હોય.

એટેક ગયો તે ભગવાન થયો

ધર્મ તો કોને કહેવાય કે કોઈ પણ સંજોગોમાં રાગ-દ્વેષ ના થાય, એનું નામ ધર્મ. ભલે રાગ થાય, પણ દ્વેષ તો ના જ થવો જોઈએ. અને આમને તો ફેણ માંડે.

એટેક નથી આવતો એટલું જ જોઈ લેજો અને એટેક આવે ત્યારે મને કહેવું કે એટેકના મને વિચારો આવે છે. તે વિચાર ભલે આવતા હોય, પણ તારા પોતાનો એટેક નથી ને ? ત્યારે કહે, ના, નથી. તો એમાં કશું નહીં.

તારા ભાવમાં એટેક નથી તો તું મહાવીર જ છું, શાસ્ત્રો કહે છે. તે જ્યારથી મારા એટેક બંધ થઈ ગયા ત્યારથી મારી જાતને મહાવીર જ માનતો'તો, હું કહું નહીં એટલું જ. ભગવાને કહ્યું છે તે જ વસ્તુ હશે, મારી પાસે બીજી વસ્તુ ખોળવાની રહી નહીં. એટેક બંધ થઈ ગયેલો માણસ

આ વર્લ્ડમાં ખોળી કાઢો, હોઈ શકે નહીં. જરાક આમ 'મેરેકુ', 'હમકુ', આ 'હમકુ'ના લીધે મૂઆ અહીંથી ટળતું નથી. 'હમકુ' ટળે ને, તો બધું જ દુનિયા ટળી જાય.

રાગ-દ્વેષના ભોગવટાનો હિસાબ

પ્રશ્નકર્તા : રાગ જેમાં હોય તે પછી દ્વેષથી ભોગવવું પડે અને દ્વેષ જેમાં હોય તે પછી રાગથી ભોગવવું પડે, આ સૂત્ર જરા સમજાવો.

દાદાશ્રી : રાગ તો એમ ને એમ થાય નહીં કોઈ દહાડોય. રાગ તો કંઈક ઝટકો-બટકો વાગ્યો હોય ને, ત્યારે થાય. કોઈ મિત્ર જોડે કંઈ બાબતમાં અબોલા થયા હોય, તે એ અબોલા છ મહિના-બાર મહિના રહે તો બહુ રાગ ઉત્પન્ન થાય એમાં. એ જ્યારે ફરી બોલવાનું થાય ને, ત્યારે ભેટે મૂઆ ! હવે દ્વેષથી અબોલા થયા હતા અને દ્વેષમાંથી રાગ જે જન્મ્યો, તે છેવટે ભેટીને તે એટલી બધી એકતા આવી જાય છે ભાઈબંધીની, મિત્રાચારીની કે ન પૂછો વાત ! એવી રીતે આ જગત બધું ચાલે છે.

તમારો હિસાબ હોય ત્યાં જ આકર્ષણ થાય. રાગ કોનું નામ કહેવાય કે આપણે ખુશ થઈને આકર્ષણ ઊભું કરીએ. અને આ રાગ નહીં એનું શું કારણ કે તમારી ઈચ્છા નથી છતાં આકર્ષણ થાય છે. એવું બને કે ના બને ?

પ્રશ્નકર્તા : બને, બને.

દાદાશ્રી : તો એ રાગ ના કહેવાય. રાગમાં તો પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે થાય. અને પોતાની ઈચ્છા ના હોય અત્યારે. અમે આ જ્ઞાન આપ્યા પછી આ બધાને સ્ત્રીઓ છે પણ ઈચ્છા વગરનું હોવું જોઈએ, આકર્ષણ પૂરતું જ !

દ્વેષ વિકર્ષણ છે અને રાગ આકર્ષણ છે. આકર્ષણ-વિકર્ષણ થયા જ કરે, એ પુદ્‌ગલનો સ્વભાવ છે. આત્મસ્વભાવ તેવો નથી. રાગ-દ્વેષ ઓછા કરવા 'વીતરાગનું વિજ્ઞાન' જાણવાની જરૂર છે.

આજ્ઞાના પુરુષાર્થે વીતરાગતા

પ્રશ્નકર્તા : વીતરાગતા એ આત્મપુરુષાર્થથી એચીવ (પ્રાપ્ત) કરેલી સ્થિતિ છે કે કુદરતી રચનાનો અંશ છે ?

દાદાશ્રી : એ આત્મપુરુષાર્થથી (પ્રાપ્ત) કરેલી સ્થિતિ છે, કુદરતી રચનાનો અંશ નથી. કુદરતી રચનામાં તો લીંબુ થાય, જામફળ થાય, દાડમ થાય, કંઈ વીતરાગતા ના થાય. કોઈ જગ્યાએ વીતરાગતાનું ઝાડ ના હોય, કે એનું ફળ આવું ને આવું આવે એ.

પ્રશ્નકર્તા : એટલે કુદરતી રચનામાં એટલે એવો કોઈ સંયોગ ઊભો થાય ને અમે વીતરાગ થઈ જઈએ કે પછી પુરુષાર્થથી જ થવાય ?

દાદાશ્રી : ના, કુદરતી રચનાને આમાં કશું લાગતું જ નથી. એ પુરુષાર્થ વગર વીતરાગતા ન આવે. કારણ કે પ્રકૃતિ ને પુરુષ બે જુદા પડ્યા પછી, જેટલું તમે આ આજ્ઞાનો પુરુષાર્થ રાખો તો એટલી વીતરાગતા ઉત્પન્ન થાય. અને આત્મપુરુષાર્થ તો પ્રકૃતિ ને આત્મા બે જુદા થયા સિવાય થાયેય નહીં. બીજો આ સંસારના લોકોને જે પુરુષાર્થ છે એ ભ્રાંત પુરુષાર્થ છે.

'જ્ઞાની પુરુષ' પાસે આત્મા-અનાત્માની લક્ષ્મણરેખા સમજી લેવી જોઈએ. એમના ફોડ ત્રણેય કાળ સત્ય હોય. લાખો વર્ષો પછી પણ એનો એ જ 'પ્રકાશ' હોય ! જ્ઞાની પુરુષને મળ્યા ને, ત્યારથી જ વીતદ્વેષ કર્યા છે. પછી જેમ જેમ ફાઈલોનો નિકાલ થયે વીતરાગ થતા જાય અને સર્વસ્વ ફાઈલોનો નિકાલ થઈ ગયો એ વીતરાગ થઈ ગયો. એવા જ્ઞાની પુરુષ સંપૂર્ણ વીતરાગ

હોય. એક-બે અંશ જરા કચાશ હોય, બાકી સંપૂર્ણ વીતરાગ !

વીતરાગતા જેમ જેમ વધતી જતી હોય, તેટલી રાગ-દ્વેષ રહિતતા થાય અને તેટલો મોક્ષ આપણને સમજાતો થાય, પૂર્ણ દશા ઉત્પન્ન થતી જાય. સંપૂર્ણ વીતરાગતા એ ભગવાન કહેવાય. જુએ-જાણે પણ રાગ-દ્વેષ ના થાય, એનું નામ વીતરાગ ચારિત્ર ! જેને વીતરાગ જ થવું છે, તેને કોણ આંતરી શકે ? રાગ-દ્વેષ કરે જ નહીં, તો તેને કોણ આંતરે ?

જ્ઞાન મળતા જ થયા વીતદ્વેષ

પ્રશ્નકર્તા : આ વીતરાગ જે છે, એમને રાગ ના જ હોય પણ આપના પ્રત્યે અમને રાગ છે.

દાદાશ્રી : મારી જોડે રાગનો વાંધો નથી.

પ્રશ્નકર્તા : એટલે અહીંયા આવવાનું મન થઈ આવે.

દાદાશ્રી : મારી જોડે તો રાગ હોય જ.

પ્રશ્નકર્તા : તો વીતરાગ એટલે શું ?

દાદાશ્રી : વીતરાગ એટલે, વીતરાગને ખરી રીતે જોવા જતા એવું બોલવું જોઈએ કે વીતરાગ-દ્વેષ. પણ વીતરાગ કેમ કહે છે ? ત્યારે કહે છે, એમને આત્માની જ્યારે જાગૃતિ થઈ ગઈ, સમ્યક્દર્શન થઈ ગયું, ક્ષાયક સમ્યક્દર્શન, તે વખતે વીતદ્વેષ તો થઈ જ જાય છે. અમે તમને જ્ઞાન આપીએ ને, ત્યારે વીતદ્વેષ એટલે તમારામાં દ્વેષ નામની વસ્તુ ખસી જાય છે.

દ્વેષ ચાલ્યો જાય. એટલે ક્રોધ થાય એ તમને ગમે નહીં. એના તરફ તિરસ્કાર થાય તો ગમે નહીં. એ બધું જેને દ્વેષ કહેવામાં આવે છે, જેને તિરસ્કાર કહે છે એ ના હોય. એટલે વીતદ્વેષ તો થઈ ગયા છો.

પ્રશસ્ત રાગ એ વીતરાગતાનું કારણ

રાગનું ફળ બેભાનપણું હોય અને દ્વેષનું ફળ ભય. આ બે જાય ત્યારે વીતરાગ થાય. ત્યાં સુધી વીતરાગ ના થાય. આપણા મહાત્માઓ વીતરાગ થવાને માટે તૈયારી કરી રહ્યા છે. કોઈ પૂછે કે કંઈક થયા છે ? ત્યારે કહે, હા, થયા છે ખરા. વીતદ્વેષ થયા છે.

હવે વીતરાગ થવાનું છે. બે હતું, તેમાં એક ઓછું થયું. ત્યારે કહે, વીતદ્વેષ થયા પછી રાગ ક્યાં રહ્યો ? ત્યારે કહે, જ્ઞાની ઉપરનો રાગ થાય. જ્ઞાની ઉપર, મહાત્માઓ ઉપર, તે આ સંસારમાંથી રાગ ઉઠ્યો ને અહીં પેઠો. પણ આ રાગ પ્રશસ્ત રાગ કહેવાય છે. એ પ્રશસ્ત રાગ વીતરાગતાનું કારણ છે. આ એકલો જ રાગ એવો છે કે જે વીતરાગ બનાવે. આપણા આ બધા મહાત્માઓની ઉપર તમને રાગ બેઠો કે નથી બેઠો ?

પ્રશ્નકર્તા : બેઠો.

દાદાશ્રી : જ્ઞાની પુરુષ ઉપર બેસે, મહાત્માઓની ઉપર બેસે એ રાગ હિતકારી રાગ કહેવાય છે. એ પ્રશસ્ત રાગનું ફળ શું ? ત્યારે કહે, વીતરાગ. આનું ફળ જ એ આવશે. એમ ને એમ, બીજું કશું કરવાનું નહીં, આનું ફળ જ. આપણે બીજ રોપ્યું, મકાઈનો દાણો રોપીએ, પાણી નાખ્યું, બધું નાખ્યું પછી ડૂંડો એની મેળે આવે ને કે આપણે મહીં બનાવવું પડે ?

પ્રશસ્ત રાગ એટલે સર્વ દુઃખને મુક્ત કરનારો રાગ. સર્વ દુઃખનો, સંસારિક દુઃખનો અભાવ કરનારો એ રાગ. એટલે દ્વેષ તમારે છૂટી ગયો છે પણ તમારો રાગ છૂટ્યો નથી. એ રાગ બધે ચોંટેલો છે ને, તે ત્યાંથી મારી પર બેસી જાય છે. પેલો રાગ દુઃખદાયી લાગે છે. એટલે કહેશે, 'દાદા ઉપર રાગ છે તે ?' એ તો પ્રશસ્ત રાગ

કહેવાય. જે રાગ પ્રત્યક્ષ મોક્ષનું કારણ છે ! અને રાગ એ જ્ઞાની પુરુષ પર બેસી જાય તો સારું ને ! પછી બધી ભાંજગડ છૂટી ગઈ !

અને કૃપાળુદેવે પાછો તાળો મેળવી આપ્યો કે સત્‌પુરુષ એ જ તારો આત્મા છે. એટલે આ પાણી ત્યાંનું ત્યાં જ જાય છે ! બધા તાળા મળે એવા છે !

પ્રશસ્ત રાગ એ જ આ કાળનો મોક્ષ

આ પ્રશસ્ત રાગ એ વીતદ્વેષ કહેવાય છે, પણ વીતરાગ નથી કહેવાતું. વીતરાગ તો આ પ્રશસ્ત રાગેય ઊડી જાય પછી. પ્રશસ્ત રાગ તો આ કાળમાં બહુ હિતકારી છે. આ પ્રશસ્ત રાગ રહે ને, તો જાણવું કે આપણો મોક્ષ થઈ ગયો. કારણ કે બધા રાગને તોડી નાખે. બહારના બધાય મોજશોખ, બધાય રાગોને તોડી નાખે આ રાગ. એટલે આ પ્રશસ્ત રાગ ઉત્પન્ન થયો, તેને આ કાળમાં મોક્ષ કહેવો.

પ્રશ્નકર્તા : પ્રશસ્ત રાગનું કાર્ય શું ?

દાદાશ્રી : ત્યારે કહે, પ્રશસ્ત રાગ બીજી જગ્યાએથી, વિનાશી ચીજોમાંથી રાગ ઉઠાડે અને અવિનાશી તત્ત્વ પ્રગટ્યું છે જ્યાં, તેની ઉપર એટલે જ્ઞાની પુરુષ ઉપર રાગ બેસવાથી એનો જલદી ઉકેલ આવી જાય છે.

પ્રશસ્ત રાગ બેઠા પછી, આ બેસી રહેલો રાગ પાછો ઉખડી જાય. આ બેઠા પછી પાછું ઉખાડવાનું, ચૂલો સળગાવવાનો, ખાવાનું કરી રહ્યા પછી ઓલવવાનો. ખાવાનું થઈ રહ્યા પછી ઓલવવાનું નહીં ?

પ્રશ્નકર્તા : ઓલવી નાખવાનું.

દાદાશ્રી : ત્યારે ઓલવવાનો તો સળગાવ્યો શું કરવા, કહેશે. પ્રશસ્ત રાગ બેસાડ્યો ને, એટલે ઉતારવો પડ્યો. આ તમારો બેઠો નથી, તમારે બેસાડવાનો. બેસે એટલે પેલો બહારનો રાગ બંધ થઈ જાય, પૂરો થઈ જાય ! પછી આ બેઠા પછી આમાંથી કાઢવાનો, ખેંચવાનો. જે ઉકેલ લાવી નાખે.

ઉત્તમમાં ઉત્તમ પ્રશસ્ત રાગ

પ્રશ્નકર્તા : અમને તમારા પ્રત્યે બહુ ભાવ આવે, તો તમારા માટે ઘેલછા ઉત્પન્ન થઈ જાય, તો જે મૂળ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવાની છે તે બાજુએ ના રહી જાય ?

દાદાશ્રી : ના, ના, ઘેલછા ઉત્પન્ન થતી નથી. ઘેલછા પોતાને સમજાય ને પોતે આત્મા છે, પછી ઘેલછા ના સમજાય ?

પ્રશ્નકર્તા : ગૌતમ સ્વામીને કેમ એવું થયેલું ?

દાદાશ્રી : એ થયેલું પણ એ એને લીધે કંઈ જ્ઞાન અટકે-કરે, પણ જ્ઞાન જતું રહેતું નથી. જ્ઞાન અટકે પણ એ પ્રશસ્ત રાગ કહેવાય છે. પ્રશસ્ત રાગનું ફળ શું ? વીતરાગપણું. આ સંસારિક રાગ હોય ને, તેનું ફળ છે તે રાગ-દ્વેષ.

એટલે વીતદ્વેષ થયા પછી કયો રાગ રહે ? ત્યારે કહે, પ્રશસ્ત રાગ રહે. જે રાગ મોક્ષનું પ્રત્યક્ષ કારણ છે. એમાં સંસારી રાગનો છાંટોય ના હોય.

પ્રશ્નકર્તા : પ્રશસ્ત રાગ સહજમાં ચાલ્યો જાય ?

દાદાશ્રી : એનો વાંધો નહીં. પ્રશસ્ત રાગ ના ચાલ્યો જાય તોય વાંધો નથી. કારણ કે એ મોક્ષ આપીને જ જંપે. એટલે એ સંબંધી કોઈ ચિંતા કરવી નહીં. પ્રશસ્ત રાગ, જેમ ગૌતમ સ્વામીને મહાવીર ભગવાન ઉપર હતો. તે હમણે ના હોત તો થોડા વખત પછી એની મેળે જ ઓગળે, ઓગળ્યા જ કરે.

પ્રશ્નકર્તા : એમાં તો એમનો મોક્ષ અટકી ગયો, ગૌતમ સ્વામીનો.

દાદાશ્રી : એમાં શું અટક્યો કહેવાય ? છ-બાર વરસ પછી થાય, પંદર વરસ પછી થાય, બીજા અવતારમાં થઈ જાય. એનો પ્રશસ્ત રાગનો ભય નથી, આ સંસારી રાગનો ભય છે. પ્રશસ્ત રાગ ગમે એટલો હોય, તેનો ભય રાખવા જેવો નથી.

પ્રશ્નકર્તા : પ્રશસ્ત રાગથી કેવળજ્ઞાન ના થાય ને ?

દાદાશ્રી : આપણે કેવળજ્ઞાનની શું ઉતાવળ છે ? 'તારે આવવું હોય તો આવજે', કહીએ. એવું છે ને, આપણે ટ્રેનમાં બેઠા છીએ ! કેવળજ્ઞાન તો છેલ્લામાં છેલ્લું સ્ટેશન છે, એની મેળે આવશે. એની ઉતાવળ શું છે ? કેવળજ્ઞાન તો હાથમાં જ આવી ગયા જેવું છે. જ્યારથી સ્પષ્ટ વેદન થયું ને, ત્યારથી કેવળજ્ઞાન જ કહેવાય એને.

પ્રશ્નકર્તા : કેવળજ્ઞાન નહીં, પણ જ્ઞાન તો અટકે ને ?

દાદાશ્રી : ના, જ્ઞાન તો કશું અટકે નહીં. જ્ઞાન તો વધે ઊલટું. એવું છે ને, એવું થાય કોને ? બહાર બહુ ગૂંચાયેલો માણસ હોય ને, તેને આવું થાય. એટલે પછી પેલી ગૂંચો ઊખડી જાય ને એક જ દૃષ્ટિ થઈ જાય. દરેકને એવું ના થાય. બહાર બહુ ખૂંપી ગયેલો હોય, બહાર બહુ જગ્યાએ ચિત્ત ચોંટી ગયેલું હોય ને, તો અહીં આગળ ચોંટે એટલે પેલું ઊખડી જાય બધું ત્યાંનું. અહિતકારી નથી એ. પ્રશસ્ત રાગ કહ્યો છે એને. એ રાગ ઉત્પન્ન જ નથી થતો બહુ. એ થાય તો ઉત્તમ કાર્ય કરે.

પ્રશ્નકર્તા : જ્ઞાની ઉપર પૌદ્ગલિક રાગ ઉત્પન્ન થાય, પ્રશસ્ત રાગ સિવાય ?

દાદાશ્રી : પૌદ્ગલિક રાગ, એ તો ઉખડી જાય જ હંમેશાંય. એ રાગ ચોંટે, પુદ્ગલથી ચોંટે પણ પછી ઉખડી, છેવટે પછી પ્રશસ્ત રાગ તરીકે જ રહે છે. આવું બનેલું, પહેલાય બનેલું જ ને ! આ કંઈ નવી વસ્તુ નથી.

એ થાય પણ છેવટે બીજે બધે છૂટી જાય આમાંથી. બીજે જે ઝાંખરા હોય ને બધા, એ બધા છૂટી જાય ને એક જગ્યાએ આવી જાય. તેથી આ લોકોએ સારામાં સારું સાધન ગણ્યું છે પ્રશસ્ત રાગને. બીજું બધું ઝાંખડ, બધું ઉખડી જાય.

નિરંતર ભૂલાય ના તે પ્રશસ્ત રાગ

પહેલા વીતદ્વેષ થાય, પછી વીતરાગ થાય. વીતદ્વેષ ઉત્પન્ન થયા પછી રાગ એકલો રહે. રાગ પછી જ જાય એવો એનો સ્વભાવ છે. કારણ કે રાગ છેવટે અહીંથી ઊઠ્યો હોય પુદ્ગલમાંથી, તો જ્ઞાની પુરુષ ઉપર એ બેસે. તે રાગ પણ કેવો ? પ્રશસ્ત રાગ. જે જ્ઞાનીએ જ્ઞાન આપ્યું હોય તે જ્ઞાની ઉપરનો રાગ અગર તો શાસ્ત્રો દેખાડ્યા હોય તો શાસ્ત્ર ઉપરનો રાગ. એટલે આત્મા સંબંધીના જે સાધનો છે, તેમાં રાગ રહ્યો તે પ્રશસ્ત રાગ. અને તે રાગ ધીમે ધીમે કમી થઈ અને છેવટે પછી રાગ જાય ત્યારે વીતરાગ થાય. જ્ઞાની પુરુષ અને બધા ઉપર બેસે તેય રાગ પછી છેવટે કાઢવો જ પડશે ને જ્યારે-ત્યારે ?

પ્રશ્નકર્તા : તો રાગ હોય તો દ્વેષ હોય એવું નહીં, દાદા ?

દાદાશ્રી : એ પૌદ્ગલિક રાગ હોય તો દ્વેષ હોય. આને પ્રશસ્ત રાગ કહેવાય છે, એને દ્વેષ ના હોય. પ્રશસ્ત રાગ એ દ્વેષવાળો ના હોય. આ રાગ અજાયબ રાગ છે અને એ રાગ જ મોક્ષ આપે. પ્રશસ્ત રાગ જ્ઞાની પુરુષ પર હોય.

પ્રશ્નકર્તા : પ્રશસ્ત રાગનો શબ્દાર્થ શું છે એ સમજાવો.

દાદાશ્રી : એ તો બહુ ઊંચા પ્રકારનો રાગ છે. એ બંધન ના થાય એવો રાગ કહેવાય છે. જેનું ફળ બંધન ના આવે. બીજા બધા રાગથી બંધન થાય, આ રાગ મુક્તિ આપે.

પ્રશ્નકર્તા : તે રાગ નથી પણ પ્રેમ છે.

દાદાશ્રી : એ પ્રેમ પણ પ્રશસ્ત રાગ કહેવાય છે. એ જો થઈ ગયો તો થઈ રહ્યું. નિરંતર દાદા ભૂલાય નહીં એ પ્રશસ્ત રાગ. નિરંતર દાદા ના ભૂલાય એવું થાય છે કોઈને ? આંગળી ઊંચી કરો જોઈએ. એક-બે-ત્રણ... બધાને થાય છે એવું ! શું વાત છે ! એ નિરંતર ભૂલાય નહીં. દાદાને ના ભૂલાય એ આત્માને ના ભૂલ્યા બરાબર થાય. કારણ કે એ જ્ઞાની પુરુષ એ જ પોતાનો આત્મા છે.

પ્રશ્નકર્તા : આપની પાસે ના આવીએ તો લાગે કે કંઈક ખૂટ્યા કરે છે.

દાદાશ્રી : જ્યાં સુધી પોતાના આત્માનો સ્પષ્ટ અનુભવ નથી, ત્યાં સુધી જ્ઞાની પુરુષ એ જ પોતાનો આત્મા છે. અને જો એમની પાસે રહ્યો તો બધું આવી ગયું. બહુ સહેલી વાત છે ને ! કંઈ અઘરી નથી.

થયા વીતદ્વેષ, બાકી વીતરાગ

એટલે જગતમાં ક્યારેય પણ જોયો ના હોય એવો પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો છે. કારણ કે જ્યાં પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય એવી જગ્યા હતી, તે સંપૂર્ણ વીતરાગ હતા. એટલે ત્યાં પ્રેમ દેખાય નહીં. અમે કાચા રહી ગયા, તે પ્રેમ રહ્યો ને સંપૂર્ણ વીતરાગતા ના આવી.

પ્રશ્નકર્તા : આપે કહ્યું કે અમે પ્રેમ સ્વરૂપ થયા, પણ ત્યારે સંપૂર્ણ વીતરાગતા ના ઉત્પન્ન થઈ, એ જરા સમજવું હતું.

દાદાશ્રી : પ્રેમ એટલે શું ? કિંચિત્માત્ર કોઈના તરફ સહેજ પણ ભાવ બગડે નહીં, એનું નામ પ્રેમ. એટલે સંપૂર્ણ વીતરાગતા, એનું નામ જ પ્રેમ કહેવાય.

પ્રશ્નકર્તા : તો પ્રેમનું સ્થાન ક્યાં આવ્યું ? અહીં કઈ સ્થિતિમાં પ્રેમ કહેવાય ?

દાદાશ્રી : પ્રેમ તો, જેટલો વીતરાગ થયો એટલો પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો. સંપૂર્ણ વીતરાગને સંપૂર્ણ પ્રેમ ! એટલે વીતદ્વેષ તો તમે બધા થઈ ગયેલા જ છો. હવે વીતરાગ ધીમે ધીમે થતા જાવ દરેક બાબતમાં, એમ પ્રેમ ઉત્પન્ન થતો જાય.

પ્રશ્નકર્તા : હવે વીતદ્વેષ થયા પણ વીતરાગ નથી થવાતું.

દાદાશ્રી : વીતદ્વેષ થયો પણ વીતરાગ નથી થયો. વીતરાગ હવે અમારી હાજરીમાં થશે. અત્યારે જે વીતદ્વેષ થયા ને, તે ઘડીએ જે રાગ હતો, તે અમારી પર ચોંટી ગયો અને પછી અમારી વાણી પર ચોંટ્યો. પાંચ આજ્ઞા, તે પછી યાદ કરવું પડે નહીં, એની મેળે યાદ આવે. એટલે તમારો રાગ આમ વહેંચણ થઈ ગયો. બીજે રાગ ઊઠી ગયો જ્યાં ને ત્યાંથી.

પ્રશ્નકર્તા : એ જે રાગ અમારો ઊઠી ગયો ને આપના ઉપર જે આવ્યો...

દાદાશ્રી : એ પ્રશસ્ત રાગ. એ પ્રશસ્ત રાગ એ વીતરાગ થવાનું પ્રત્યક્ષ કારણ. એ કારણ શેનું ? કયા કર્મનું કારણ ? ત્યારે કહે, પ્રત્યક્ષ વીતરાગ થવાનું કારણ. બીજો કોઈ રસ્તો નથી. પ્રશસ્ત રાગ, એમાં સંસારી હેતુ કોઈ નથી. માટે પ્રત્યક્ષ વીતરાગતા કરાવડાવે.

વીતરાગતા પ્રગટ ક્યારે ને કેવી રીતે ?

પ્રશ્નકર્તા : અમને મહાત્માઓને સંપૂર્ણ વીતરાગતા ક્યારે પ્રગટ થાય ?

દાદાશ્રી : એકડે એકથી સો સુધી લખતો હોય તો કંઈ એકદમ સો આવી જાય ?

પ્રશ્નકર્તા : નથી આવતા.

દાદાશ્રી : એટલે વીસ લખ્યા પછી એકવીસ, બાવીસ, ત્રેવીસ, ચોવીસ આપણે આગળ લખાય છે કે નહીં એ જોવું. એટલે એ તો પૂરું થઈ જાય. એ જ પૂરું કરે છે, આપણે પૂરું કરવાની જરૂર નથી. એ સ્પીડ જ પૂરું કરશે.

પહેલા છે તે રાગ-દ્વેષ કેમ ઓછા થાય એ જોવું. હવે પલટી ખાધી અવળાપણાની સવળાપણામાં, એટલે હવે વીતરાગતા કેમ વધે, પૂર્ણ થાય એ તરફ દૃષ્ટિ ગઈ. પહેલા રાગ-દ્વેષ ઓછા કરવાની હતી. જગત આખું રાગ-દ્વેષ ઓછા કરવા હારુ માથાકૂટ કરે છે ને ! આખો દહાડો જો ઉપાધિ, જો ચિંતા, જો વરીઝ, ત્રિવિધ તાપ ભયંકર !

વીતરાગતા કેવી આપણને ! થોડી અમથી વીતરાગતા, એક અંશ પણ વીતરાગતા, રાગ-દ્વેષનું સર્વાંશપણું ગયું કહેવાય એ ! એક અંશ પણ વીતરાગતા રાગ-દ્વેષના મહીં રસ સર્વાંશપણે ઉડાડી દે. દેખાય ખરા રાગ-દ્વેષ, પણ રસ ના હોય મહીં. એ વીતરાગતા તો જુઓ !

પ્રશ્નકર્તા : આપની વીતરાગતા મહાત્માઓમાં ક્યારે ને કેવી રીતે ઉતરશે ?

દાદાશ્રી : જેમ જેમ મારા ટચમાં રહેશે, તેમ તેમ એ... આ તો ગોખીને શીખવાનું નથી, જોઈને શીખવાનું છે.

આંખ્યો સામું જુએ લોકો. આંખ્યોમાં કેમ લોકો, જીવમાત્ર જુએ છે ? ત્યારે કહે, 'આંખમાં બધું વંચાય, ભાવ ! શું ભાવ છે તે બધુંય વંચાય.' એટલે લોક સમજી જાય કે આ ભઈ છે એને ઘરમાં પેસવા ન દેશો. એની આંખમાં બરોબર સારા ભાવ નથી, કહેશે. એવી રીતે જ્ઞાનીની આંખમાં વીતરાગતા દેખાય. કોઈ જગ્યાએ રાગ કે દ્વેષ એવું કશું દેખાય નહીં. કુરકુરિયા રમતા ના હોય કોઈ જાતના ! લક્ષ્મીની ભીખ ના હોય, બધું કશું હોય નહીં, એકલી વીતરાગતા હોય. એ જોતા જોતા પોતાને આવડી જાય. બીજું કશું આમાં છે નહીં.

આ તો ધંધાની વાત કરું છું, કે એક ફેરો મેં એક જણને કહ્યું, આ આમાં શું કરવાનું છે તે ? નહીં જેવી ચીજમાં આ તેં આટલો ટાઈમ બગાડ્યો'તો. ત્યારે કહે, 'પણ મને કોઈએ કરી બતાવ્યું નથી, નહીં તો હું જલ્દીથી કરી નાખત.' ત્યારે મેં એક દા'ડો કરી બતાવ્યું, તે બીજે દહાડે એણે કરી બતાવ્યું. નહીં તો બે મહિનાથી થતું ન્હોતું. તો એની જે કળા હતી, એ દેખાડી દીધી. એય કળા શીખી ગયો ને એય કરવા માંડ્યો.

એટલે આ આમ થિયરેટીકલથી નહીં દા'ડો વળે, પ્રેક્ટિકલી જોઈશે. થિયરેટીકલ તો ખાલી જાણવા માટે જ છે. પ્રેક્ટિકલી એટલે શું ? પ્રેક્ટિકલમાં તો જ્ઞાની પુરુષને જોવાથી, એની પાસે ટચમાં આવવાથી બધું પ્રાપ્ત થઈ જાય, સહેજાસહેજ પ્રાપ્ત થાય. એ તો તમને ઉદયનો અવસર હોય નહીં, નહીં તો મને ટૈડકાવનારો ભેગો થયો હોય ને તમને તે જોવાનું મળે ત્યારે ખરી મજા આવે !

'હું'-'મારું' ગયે વીતરાગ

તમને અત્યારે રસ્તામાં જતા કહે કે 'તમે નાલાયક છો, ચોર છો, બદમાશ છો' એવી તેવી ગાળો ભાંડી દે, ને તમને વીતરાગતા રહે તો જાણવું કે આ બાબતમાં તમે આટલા ભગવાન થઈ ગયા. જેટલી બાબતમાં તમે જીત્યા એટલી બાબતમાં તમે ભગવાન થયા. અને તમે જગત જીતી ગયા

એટલે પછી આખા, પૂર્ણ ભગવાન થઈ ગયા. પછી કોઈનીય જોડે મતભેદ પડે નહીં. વાતોચીતો બધું થાય, રાગ-દ્વેષ ન થાય. દેહને રમતો મૂકવાનો. જેમ ભમરડાને આપણે ફેરવીએ ને પછી એની મેળે ફર્યા કરતો હોય, રમતો મૂકવાનો. એટલે રાગ-દ્વેષ થાય નહીં ને ! 'હું' ને 'મારું' ગયું એટલે રાગ-દ્વેષ ગયા. 'હું' ને 'મારું' જતાની સાથે જ વીતદ્વેષ થઈ જાય. પછી એ પેલો ફાઈલોનો નિકાલ કરે ને સમભાવે, ત્યારે વીતરાગ થઈ જાય એ.

પ્રશ્નકર્તા : દેહને રમતો મૂકવાનો એટલે શું ?

દાદાશ્રી : આ ભમરડો નાખ્યા પછી જે રમત કરે એ બરોબર. પછી હવે ફરી એને દોરી વીંટવાની જરૂર નહીં. પછી ભમરડો પાછો આમ ફરે-હરે, પાછો ઊંચો થઈને કૂદે, એ પાછો એક જગાએ બેસી જાય. પાછું આમ આમ થાય. એટલે આપણે જાણીએ કે દવાખાનામાં હેંડ્યા. દવાખાનામાંથી પાછો આવે તે સીધો થઈ જાય. ઘાત ગઈ ખબર પડે ને ?

પ્રશ્નકર્તા : પાછો થોડો ઊંધો હઉ ફરે.

દાદાશ્રી : હા, ઊંધો હઉ ફરે. એને કહેવાય નહીં, ભમ્મરડો !

પ્રશ્નકર્તા : જે તે રસ્તે રાગ-દ્વેષથી રહિત થવું એ વીતરાગ માર્ગ.

દાદાશ્રી : કિંચિત્‌માત્ર રાગ નહીં અને કિંચિત્‌માત્ર દ્વેષ નહીં. એકદમ થઈ ના જવાય. પણ એ ભાવના કરવાથી એમ કરતા કરતાય ધીમે ધીમે જ્ઞાન મળ્યું હોય તો થાય, નહીં તો થાય નહીં, લાખ અવતારેય થાય નહીં.

એ પુદ્‌ગલ શું કહે છે કે 'તું શુદ્ધાત્મા થઈ ગયો, માટે તું છૂટો થઈ ગયો એવું માનીશ નહીં. તેં મને બગાડ્યો હતો, માટે તું શુદ્ધ અમને કર, એટલે તું છૂટો અને અમે છૂટા.' ત્યારે કહે, 'શી રીતે છૂટા કરું ?' ત્યારે કહે, 'અમે જે કરીએ એ તું જો. બીજું ડખલ ના કરીશ. રાગ-દ્વેષ રહિત જોયા કર.'

પ્રશ્નકર્તા : રાગ-દ્વેષ રહિત જોયા કરવાનું ?

દાદાશ્રી : જોયા કર, બસ ! એટલે અમે છૂટા. રાગ-દ્વેષથી અમે મેલા થયેલા છીએ, તારા રાગ-દ્વેષને લઈને, તારી વીતરાગતાથી અમે છૂટા ! શુદ્ધ પરમાણુ થાય.

તેથી આ 'અક્રમ વિજ્ઞાન' એવું છે કે એ બહાર કશામાં હાથ જ ઘાલતું નથી. એ તો કહે છે, તું તારા ભાવમાં, સ્વભાવમાં આવી જા.

જ્ઞાની જોડે બેસીને વીતરાગ થવાય

આખું જગત ચાર પ્રકારના ભાવોમાં રમે છે : ૧. હિંસક ભાવો, ૨. પીડાકારક ભાવો, ૩. તિરસ્કાર ભાવો, ૪. અભાવ ભાવો. આ ચાર પગથિયા ચઢ્યા પછી પાંચમું પગથિયું ભગવાન મહાવીર ચઢ્યા હતા, તે છેલ્લું 'વીતરાગ વિજ્ઞાન'નું 'પ્લેટફોર્મ' છે ! ભગવાન મહાવીર હિંસક, પીડાકારક, તિરસ્કાર ને અભાવ ભાવના ચારેય પગથિયા ચઢીને છેલ્લા 'વીતરાગ વિજ્ઞાન'ના 'પ્લેટફોર્મ' પર પહોંચ્યા હતા !

હવે દ્વેષથી દુઃખી છે આ બધું જગત. રાગથી દુઃખી ના હોય. રાગથી સુખ જ ઉત્પન્ન થાય. પણ એ સુખમાં જ દ્વેષ ઊભો રહેલો હોય. એમાંથી જ દ્વેષના ધુમાડા નીકળે. માટે ભગવાને રાગેય પછી છોડવાનો કહ્યો. પહેલો વીતદ્વેષ થા. ભગવાન પહેલા વીતદ્વેષ થયા અને પછી વીતરાગ થયા. એટલે આ વીતદ્વેષ તમને કર્યા. તે વીતરાગ મારી જોડે બેસી બેસીને થઈ જવાનું. જેટલો વખત બેસાય એટલો વખત, જેનાથી જેટલો લાભ લેવાય એટલો. અને એક અવતારી છે, બે અવતારી, ત્રણ

અવતાર, પાંચ અવતાર, બહુ ત્યારે પંદર અવતાર થશે, પણ બીજી તો ખોટ નહીં જાય ને ! અને એનું સુખ વર્તતું હોય ને આપણને !

સુખ વર્તે ત્યારે અહીંયા આવે ને બધા, રોજ ? છ-છ, સાત-સાત કલાક અહીં મુંબઈમાં કોણ આટલો સમય બગાડે ? કોઈ ચાર કલાક, કોઈ ત્રણ કલાક, કોઈ બે કલાક, કોઈ કોઈ સાત-આઠ કલાકનું. છ કલાકેય આવનારા હશે ને અહીં ?

પ્રશ્નકર્તા : હા.

દાદાશ્રી : આ વીતરાગોના 'સાયન્સ'માં બુદ્ધિ ના વાપરશો, નહીં તો માર ખાઈ જઈશ. સંસારી ત્રાજવાથી એમને ના મપાય. વીતરાગોના માર્ગમાં તો 'દર્શન' વાપરવાનું હોય. એમણે દેખ્યું તે જ ખરું, પણ તને જ્યારે દેખાય ત્યારે ખરું. ના દેખાય તો વાતને એમ ને એમ જ બાજુ પર રાખજે, પણ બુદ્ધિ ના વાપરીશ. છેવટે બુદ્ધિ વગરનું વિજ્ઞાન થશે ત્યારે કામ થશે. 'અક્રમ વિજ્ઞાન' શેનાથી જોઈ રહ્યું છે ? પ્રજ્ઞાશક્તિથી !

આ જ્ઞાન લીધા પછી આ વિજ્ઞાન એવું છે કે બુદ્ધિ ઓછી કરતું જ જાય. કારણ કે દ્વેષ પહેલો ઊડે છે ને ! એટલે વીતદ્વેષ થયેલો છે ને ! એટલે હંમેશાં બુદ્ધિ ઓછી થતી જ જાય અને આગળ આગળ વધતો જાય.

દ્વેષને ઓગાળવા 'અક્રમ વિજ્ઞાન'

રાગ નામનો ગુણ કે દ્વેષ નામનો ગુણ આત્મામાં નથી. આ તો પરમાણુ એ પરમાણુ રાગવાળા-દ્વેષવાળા પડ્યા છે.

જેની ઉપર તમને બહુ દ્વેષ થાય તો રાગના પરમાણુ ઊભા થશે જ અને રાગ બહુ થયો તો દ્વેષના પરમાણુ ઊભા થવાના જ. એટલે વીતરાગ થવાનું કહ્યું છે. હે પ્રજ્ઞાધારી ! જો દ્વેષ ઉત્પન્ન થવાના પરિણામ આવે તો તેને જડમૂળથી નિંદી નાખ. એ દ્વેષના બીજમાંથી જ રાગ ઉત્પન્ન થશે. એટલે દ્વેષ તો ક્યારે પણ કામનો નહીં. દ્વેષને તો મૂળિયા સાથે જ ઉખાડીને બહાર ફેંકી દેવો, પણ સમતાથી જ કરવાનું.

તમારે ઘરમાં બધાની જોડે પ્રેમ હોય, પણ તમને દ્વેષ આવે નહીં તો જાણવું કે ફરી બીજ પડવાનું નથી. અને દ્વેષ આવશે તો ફરી ફરી એના પર પ્રેમ પડ્યા કરશે. છતાંય આ જ્ઞાન પછી નવો કરાર ઉત્પન્ન નથી થાય એવો. નવા કરારનું તમે સમજી જજો. બીજું કશું આ બધામાં ઊંડા ઉતરશો તો બહુ ઊંડું સાયન્સ છે આ. શોર્ટ સાયન્સ છે આ. ફક્ત નવો કરાર સમજી ગયા બધા ? નવો કરાર જે પાછલા પહેલાના પૂર્વ અભ્યાસને લઈને ઉત્પન્ન થાય છે, ધક્કા વાગવાથી. પોતાના શુદ્ધાત્માનું ભાન રહેવું જોઈએ, તો બસ થઈ ગયું.

'હું ચંદુલાલ છું' એ જ આરોપિત જગ્યાએ રાગ છે અને બીજી જગ્યાએ દ્વેષ છે. એટલે કે સ્વરૂપમાં દ્વેષ છે. એક બાજુ રાગ હોય તો તેની સામી બાજુએ, સામે ખૂણે દ્વેષ હોય જ. અમે સ્વરૂપનું ભાન કરાવીએ, શુદ્ધાત્માનું લક્ષ બેસાડીએ, એટલે તે જ ક્ષણે તે 'વીતદ્વેષ'માં આવ્યો અને જેમ જેમ આગળ વધ્યો તેમ તેમ વીતરાગ થતો જાય. હું-મારાપણું કાઢી નાખ્યું એટલે વીતરાગી થઈ ગયો. વીતરાગ એટલે મૂળ જગ્યાનું, સ્વરૂપનું જ્ઞાન-દર્શન તે.

આપણા 'જ્ઞાન'થી પહેલો દ્વેષ જાય, પછી રાગ જાય. પહેલો વીતદ્વેષ થાય છે. દ્વેષમાંથી રાગ ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વેષમાંથી રાગનું બીજ ઉત્પન્ન થવાનું બંધ થાય એટલે ધીમે ધીમે રાગ બંધ થઈ જાય છે. રાગને ઓગાળવાનું સાધન છે જગતમાં, પણ દ્વેષને ઓગાળવાનું સાધન નથી !

- જય સચ્ચિદાનંદ

આત્મજ્ઞાની પૂજ્યશ્રી દીપકભાઈના આગામી સત્સંગ કાર્યક્રમો

પુણે ત્રિમંદિર પ્રાણપ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ

૧૨ ફેબ્રુઆરી (બુધ) સાંજે ૫ થી ૭-૩૦ - **સત્સંગ**
૧૩ ફેબ્રુઆરી (ગુરુ) સવારે ૧૦ થી ૧૨-૩૦ - **સત્સંગ** તથા સાંજે ૫ થી ૭-૩૦ - **સત્સંગ**
૧૪ ફેબ્રુઆરી (શુક્ર) સવારે ૧૦ થી ૧૨-૪૫ - શ્રી શિવ મંદિરમાં સ્થાપિત બધા ભગવંતોની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા
સાંજે ૫ થી ૭-૩૦ - **સત્સંગ**
૧૫ ફેબ્રુઆરી (શનિ) સવારે ૧૦ થી ૧૨-૪૫ - શ્રી કૃષ્ણ મંદિરમાં સ્થાપિત બધા ભગવંતોની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા
સાંજે ૪ થી ૭-૩૦ - **જ્ઞાનવિધિ**
૧૬ ફેબ્રુઆરી (રવિ) સવારે ૯-૩૦ થી ૧૨-૪૫ - શ્રી સીમંધર સ્વામી મંદિરમાં સ્થાપિત બધા ભગવંતોની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા
સૂચના : આ પાંચ દિવસના પ્રાણપ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં ભાગ લેવા માટે રજિસ્ટ્રેશન કરાવવું જરૂરી છે.
સ્થળ : ત્રિમંદિર, પુણે-બેંગલોર હાઈવે રોડ, ખેડ શિવાપુરની નજીક, વરવે બીકે, **પુણે** (મહારાષ્ટ્ર).
સંપર્ક : 7875740566

અડાલજ

૧૯ માર્ચ (બુધ) - **પૂજ્ય નીરુમાની ૧૯મી પુણ્યતિથિ પર વિશેષ કાર્યક્રમ**
૨૨ માર્ચ (શનિ) સાંજે ૫ થી ૭ - **સત્સંગ** તથા **૨૩ માર્ચ** (રવિ) સાંજે ૪ થી ૭-૩૦ - **જ્ઞાનવિધિ**
૭ થી ૧૧ મે - PMHT (પેરન્ટ્સ મહાત્મા) શિબિર (વધુ વિગત આવતા અંકે)

Atmagnani Pujya Deepakbhai's Germany & UK Satsang Schedule - 2025

Date	Day	From	to	Event	Venue
28-Mar-25	Fri	All Days		Akram Vignan Event	Willingen - Germany
01-Apr-25	Tue				
04-Apr-25	Fri	7:30 PM	10:00 PM	Pujyashree Satasang	Shree Wanza Community Centre, Pastures Lane, **Leicester**, LE1 4EY.
05-Apr-25	Sat	10:30 AM	12:30 PM	Aptaputra Satasang	
05-Apr-25		4:30 PM	7:30 PM	**GNAN VIDHI**	
06-Apr-25	Sun	10:30 AM	12:30 PM	Aptaputra Satasang	
06-Apr-25		5:00 PM	7:30 PM	Pujyashree Satasang	
11-Apr-25	Fri	7:30 PM	10:00 PM	Pujyashree Satasang	Harrow Leisure Centre, Byron Hall, Christchurch Avenue, **Harrow**, HA3 5BD.
12-Apr-25	Sat	10:30 AM	12:30 PM	Aptaputra Satasang	
12-Apr-25		7:30 PM	10:00 PM	Pujyashree Satasang	
13-Apr-25	Sun	10:30 AM	12:30 PM	Aptaputra Satasang	
13-Apr-25		4:30 PM	7:30 PM	**GNAN VIDHI**	
14-Apr-25	Mon	7:30 AM	10:00 PM	Pujyashree Satasang	
17-Apr-25	Thu	All Days		UK Shibir	Weston-Super-Mare
21-Apr-25	Mon				

અડાલજ : પરમ પૂજ્ય દાદાશ્રીની ૩૭મી પુણ્યતિથિ : ૨ જાન્યુઆરી ૨૦૨૫

અડાલજ : સ્નેહમિલન : ૫ જાન્યુઆરી ૨૦૨૫

રાજકોટ : સત્સંગ - જ્ઞાનવિધિ : તા. ૧૦ થી ૧૨ જાન્યુઆરી ૨૦૨૫

ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૫
વર્ષ-૩૦, અંક-૬
સળંગ અંક-૩૫૪

દાદાવાણી

Date Of Publication 1st of Every Month
RNI No. 67543/95
Reg. no. G-GNR-347 valid up to 31-12-2026
Licensed to Post Without Pre-payment
No. PMG/NG/037/2024-2026
Valid up to 31-12-2026
Posted at Gandhinagar SRO
on 1st of every month.

જ્ઞાન પછી વીતદ્વેષ થયા, માટે હવે વીતરાગ થવાના !

આપણે અહીં જ્ઞાન આપતાંની સાથે જ પહેલો દ્વેષ જતો રહે છે ગમે તેને. કોઈ ગાળ ભાંડે તોય 'સમભાવે નિકાલ' કરે એની જોડે, પણ દ્વેષ ના કરે. એવું તમને અનુભવમાં આવે છે થોડું ઘણું ? પૂરેપૂરું અનુભવમાં આવે છે, ગાળ ભાંડે છે તોય ! નહીં તો ગાળનું પરિણામ તો શું થાય ? પેલો ગાળ ભાંડે તે શું થાય ? દ્વેષ આવે કે રાગ ? દ્વેષ જ આવે. આ જ્ઞાન પછી દ્વેષ જેવી જગ્યા હોય ત્યાં પણ હવે દ્વેષ ના થાય. દ્વેષ થાય તેવા માણસના ઘરમાં મૂકે તોય તમને દ્વેષ ના થાય, ત્યારે જાણવું કે આ વીતરાગ થવાને માટે લાયક થયો ! દ્વેષની જગ્યાએ દ્વેષ થાય છે, એ તો મિનિંગલેસ (અર્થહીન) વસ્તુ છે.

- દાદાશ્રી

માલિક - મહાવિદેહ ફાઉન્ડેશન વતી પ્રકાશક અને મુદ્રક - ડિમ્પલ મહેતાએ અંબા મલ્ટીપ્રિન્ટ, એચ બી કાપડીયા ન્યુ સ્કૂલની સામે છત્રાલ-પ્રતાપપુરા રોડ, મુ. છત્રાલ, તા. કલોલ, જિ. ગાંધીનગર - ૩૮૨૭૨૯ ખાતે છપાવી પ્રકાશિત કર્યું.